

Regá Anime Osale Marko Ruigá Chu'síligo Esukristo Jena Wijchimoba Asagá

*Jena ruwimela Juani ralámuli rewarame níligo
o'wé jáwaga ralámuli napurigá 'la listo mochímala
napu'lige Esukristo sébachi*

¹ Ye ju semátiri ra'íchali napu ruwime ju alué nóchali Esukristo nochálila, alué napu ju Onorúgame Inolá.

² Peba alarigá o'wínale ye ra'íchili 'we 'ya napurigá chujkú jena apélichí napu Isaíasi anilime rió osale, alué rió napu ruyame nile napu anele Onorúgame. Isaíasi regá anime osale:

Alemi julámala ne bilé rió ne'chí gu'írame bajchabé neraga

napurigá 'la o'wé jawámala ralámuli.

³ Alué rió 'we e'wele ra'ichámala jami tabilé riógichi,

napu 'we wakígame gawí ju.

Alué ralámuli alé sebámala napu ajtí alué bo'né, 'lige regá animela:

«'La bi'ígame 'nata mochiwa, 'ma pe 'we nawámala Wa'lula.»

Alarigá osale alué rió Isaíasi.

⁴ 'Lige alakile napurigá anile ye ra'íchili, nawale alué Onorúgame gu'írome, Juani anilime rió. 'Lige chojkile rewará, alé ba'wichí jáwaga. Anele alué ralámuli 'ma a'réwagó alué chátiri 'nátili 'lige rewaráwagó napurigá Onorúgame 'la e'kámala.

⁵ We'ká rawé nokale simiba we'ká ralámuli Rusaleni mochígame 'lige we'kaná riógichi mochígame alé napu nile Jurea anilichi ejiro ra'íchili akimea Juani ra'ichálila 'lige akisá alué ra'íchili 'lige ruwile 'we resítiri 'nátili 'nátame ko alué a'boi ralámuli. 'Lige Juánika rewarale suwábaga alué ralámuli napu ekí e'kali tánele Onorúgame alé napu ename ju wa'lú ba'wí Jorani anilime bakochi.

⁶ Juánika o'páchigime nile kameyo anilime ajágame gupala newárigimete, 'lige wi'chí wajsíbalagame nile, 'lige ojchí go'yame nile, 'lige jami nerúgame ijampre ba'wila abiena go'yame nílechigó.

⁷ 'Lige regá anime rejcholi ruyele suwábaga ralámuli:

—Pe abé i'libeko nawámala bilé rió abé najtékame me'tagá ne'chí. Neka pe abé u'tabela ju, napurigá bilé pioni alarigá ju ne. Napu'lige sebasa alué abé najtékame, 'we a'lá niraga etémala ne alué rió.*

⁸ Neka pe rewarákuru suwábaga 'emi. Alué wa'lúlaka abé semá 'símala. Alueka Onorúgame Alawala nejímala napurigá 'émichi mochímala bejtega alué Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela Juani rewaráligo Esusi

⁹ A'lige bilé rawé napu'lige Juani rewará ilígichi, Esusi nawale alé Galilea ejíroka simigá. Simile alé napu Juani ilile. A'lige Juánika rewarale alé napu ename ju wa'lú ba'wí Jorani anilime bakochi.

* **1:7** Yolí ra'íchaga anile Juani: «No soy digno de desatarle las correas de sus huaraches.»

10 Napu'lige ma'chínasa Esusi ba'wichika, etele ewagá ilíbago rewagá, 'lige etele Onorúgame Alawala 'pákana enágichi napuyeri bilé baloma neraga.

11 A'lígerikáchi anile Onorúgame 'pa rewagáchika:
—Mué ju ne Inolá. 'We galé ne mué. 'We ganíliga ajtí ne mué 'yuga —anile Onorúgame.

Jena ruwimela Satanasi 'we najkíligo napurigá Esusi e'wímala alué Satanasi

12 A'lige pe yati Onorúgame Alawala o'tole Esusi bilénami jami 'we wakígichi tabilé rojégichi 'lige tabilé riógichi.

13 Esusi alé 'mi asale oká liá rawé. 'Lige Satanasi (Remónisi)† alemi nawile 'yégimia napurigá Esusi 'la e'wímala Satanasi. Esúsika tabilé e'wile. A'lige napu'lige Esusi alé jami tabilé riógichi ajtígichi, alé napu 'we nerú tábiri ajágame jobátigame, Onorúgame júlale we'ká santo ánjeli napurigá Esusi gu'íromala.

Jena ruwimela Esusi 'ma chojkíligo ralámuli beniria alé ejiro Galilea anilichi

14 Galírale bajcháliru alué Juani, 'lige a'kinana Esúsika ku Galilea ejiro anilichi simile, 'lige ra'íchale alué a'lala Onorúgame nila ra'íchali.

15 Regá anile:

—'Ma seba raweli napu sebámili nílige napurigá Onorúgame nulámala ralámuli alawálachi napurigá e'wámala ralámuli. A'resi alué resítiri 'nátili, tase cha nokiboa. 'La bijchígiwaká alué ra'íchili 'we a'lá semátiri Onorúgame nila ra'íchili —anile Esusi.

† 1:13 E'nesi glosario «Satanás».

*Jena ruwimela Esusi owíligo naó rió ro'chí we-
jame napurigá 'yuga járome nímala*

16 Esusi enale bilena ba'wichí suweke, we'lesi manígime ba'wí Galilea anilime.‡ 'Lige oká rió ro'chí e'mume etele. Alué oká rió wa'lú morali iwíate newárigime o'kame, 'lige alué morálite i'mua uchule ro'chí. Bilé Simoni anilime nile 'lige uché bilé Antresi anilime nile, Simoni bonila.

17 Esusi regá anele alué oká rió:

—Nabá ne'chí 'yuga, ralámuli napabúniliga nulémala ne 'emi.§

18 Pe yati simíbale alué ralámuli Esusi 'yuga alué wa'lú morali ro'chí wejame alé a'resa.

19 A'lige Esusi simile uché rajpé. 'Lige pe kulí e'téli mi enagá Akobo najté pale 'lige Juani síchigó napu Sebereo 'kúchila nile okánika. Alé bárkochi* mochile alué ralámuli ku mo'yea alué morali ro'chí wejame napu chi'wale.

20 'Lige Esusi yati bayérole alué oká rióchigó. 'Lige yati simíbale okánika 'ma alé a'resa a'boi onolá Sebereo anilime alué bo'né nóchame 'yúriga.

*Jena ruwimela Esusi ma'chí páligo bilé remónisi
u'tabela bilé riochi ajtígame*

21 Esusi 'lige alué 'yuga járome sébale 'lige alé Kapernaumi anilichi. 'Ma sébachi resíbulichi rawé, Esusi bajkile alé bilena u'tá re'obachi «sinagoga» anilime, 'lige ra'íchale Onorúgame ra'ichálila.

‡ 1:16 E'nesi glosario «Galilea».

§ 1:17 Esusi anile: «Jípeko

ralámuli i'mume nímala 'emi.»

* 1:19 Ta'mé 'we wa'lú nile alué barko napu uneme nile alé Galilea. Siné kachi amulí gi makué metro nile napu bochime nile makué oká na rasígame ralámuli.

²² Ralámulika pe i'kilí mochíbale e'negá napu'lige ra'íchachi Esusi, 'wéchigo 'la semáriga ra'íchaligame, 'we a'lá benegá, tase napurigá alué Moisesi nila nulalí beníriame. Esúsika 'la Onorúgame a'walílate ra'íchame nile.

²³ Bilé rió asale alé pachá u'tá re'obachi, alué rioka chátiri alawá ajchágame nile, 'lige alué chatiri alawá e'wele ne'oka ra'ichárule alué rió:

²⁴ —Mué Esusi Nasareta anilichi ajtígame Rabí rijimala,† mueka pe nejkumemia nawale. ¿Mueka nawapa ramué me'limea? Ne 'la machí Onorúgamete wanápurigame ko mué —anile alué rió chátiri alawá ajchágame.

²⁵ A'lige alué Esúsika a'wágame ne'óchale alué chátiri alawá, anele:

—¡Kilí asá! ¡Yati ma'china ye riochi!

²⁶ A'lige alué chátiri alawá alué rió wijchí rekábale 'we rawaruka chi'poka bo'írale alué rió. Alué chátiri alawá iwégame sinaka ma'chínale alé riochi.

²⁷ Suwábaga ralámuli napu ekí e'negá jale pe i'kilí jábale. 'Lige regá rukegá jale a'bopi:

—¿Chieri júché ye rió? Tabilé siné akirume kéturu sineko ye tétili. 'La semáriga ra'íchanti júkuru 'la benegá. Alueka 'la wa'lula neraga nulame ju ne'óchiga alué chátiri alawá, 'lige 'la e'weme ju alué chátiri alawá.

²⁸ 'We yati akele suwábaga ralámuli Galilea anilichi ejiro ejperégame, ala'síligo Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo Simoni Pegro wasila

† 1:24 E'nesi glosario «ancestor».

²⁹ Napu a'lige buyasa alé u'tá re'obachi «sinagoga» anilime, Esusi simile Akobo 'yuga 'lige Juani 'yúgachigó napu ejperégame nile Simoni 'lige Antresi.

³⁰ Simoni wasila 'we iná bo'ile. Napu'lige Esusi sebasa yati ruyéleru 'we nayua bo'igá Simoni wasila.

³¹ A'lige Esusi a'bemi nawile, sekala cha'pigá o'weti ajchale. A'lige yati sa'wile alué mukí. Sa'wisá yati go'ame newale napurigá Esusi 'lige alué Esusi 'yuga járome go'mela.

Jena ruwimela Esusi we'ká nayume sa'wáligo

³²⁻³³ Napu'lige rayénali bokuíchi, 'ma chónachi, suwábaga ralámuli alé riógichi mochígame napaíle alé yochi napu Esusi ajtile. 'Lige a'pili ralámuli, nayúkame a'pagá jsile, 'lige abiena ralámuli u'kuchípala remónisi mochígame.

³⁴ Esusi sa'wale suwábaga nayúkome, 'lige abiena buyánale alué chátiri alawá. Esusi tabilé a'rele napurigá ra'ichámala alué chátiri alawá, alué chátiri alawá 'la machíligame chieri ko alué Esusi.‡

Jena ruwimela Esusi rejcholi nejíligo alé Galilea anilichi ejiro

³⁵ Be'á amulí che'lachi, bijí chóniga ilígichi, Esusi asísiga simile 'miná mejká tabilé riógichi napurigá ta nejcumémala ralámuli ra'ichálíchi Onorúgame 'yuga.

³⁶ A'lige napu o'mochísisa Simoni 'lige alué uché jaré Esusi 'yuga járome, simíbale Esusi 'yamia.

‡ **1:34** Alué chátiri alawá remónisi gompaniérola nile, 'lige alekeri Esusi tabilé najkile napurigá ruwimela chieri ko bo'né.

³⁷ Napu'lige rewisá, regá anele:

—We'ká ralámuli mué 'yaga e'yena.

³⁸ A'lige Esúsika anile:

—Nabá jarénami riógichi napu ta'mé mejká ju. 'La ruyema olá néchigó alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchili. Alekeri nawá ne jena wijchimoba.

³⁹ A'lige Esusi bochígimi eyénale Galilea anilichi ejiro, 'lige napu ekiná u'kuchí re'obachi «sinagoga» anilime sébaga ruwile Onorúgame nila ra'ichálila, 'lige buyánale suwábaga chátiri alawá napu ekí ajchágame nile we'ká ralámuli.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió sa'pachí amoba nayume

⁴⁰ Bilé rawé bilé rió 'we chátiri nayume «lepra» anilime,§ alé a'bé simile napu Esusi ajtile, 'lige chojkóbisiga ilíbale, 'lige anele:

—Mué bo'né 'la machílike pala 'la umubátiká ye nawilí sa'wá napurigá 'la eliwa ne alé u'tá re'obachi bajkichi.

⁴¹ Esúsika 'we na'temale alué rió, 'lige sekate nochale 'lige anele:

—Neka najkí napurigá sa'wimela mué.

⁴² Pe alanisá alué Esusi, yati sa'wile alué rió.

⁴³ Bajchabé ta'chó simichi, rejcholi ruyele Esusi alué rió, regá anele:

⁴⁴ —Tabilé 'wesi ralámuli ruyewa ne 'síligo sa'wá mué. 'Mi alé simibóaká napu ajtí alué balé napurigá 'la machimela 'ma tabilé nayume ko mué, 'lige go'ame kógiwaká Onorúgame napurigá nulale Moisesi, napurigá suwábaga ralámuli machimela

§ 1:40 E'nesi glosario «lepra».

'ma tabilé nayume ko mué, napurigá 'ma 'la eliwa mué napurigá 'la bajkimela alé u'tá re'obachi.

⁴⁵ 'Lige simile alué rió. 'Lige alué rió tabilé e'wale napurigá anélirige Esúsité. Pe ruwile bochígimi riógichi eyénaga 'ma sa'wigá nayua. Alekeri Esusi mejká tabilé riógichi asale we'ká rawé napurigá tabilé 'wesi ralámuli etémala. Esusi tabilé najkile napurigá we'ká ralámuli sebámala alé Esusi e'nemia. Rekó 'mi alé ajtígichi, we'ká ralámuli sébale.

2

Jena ruwimela Esusi ko wa'lula 'la e'kame resítiri 'nátiri

¹ A'kinana rawé Esusi uchéchigo nawale alé we'ká riógichi Kapernaumi anilichi, 'lige suwábaga ralámuli akele ku alé riógichi ajtigó Esusi.

² 'Lige we'ká ralámuli napaíle alé galírale napu ajtile Esusi. We'ká ralámuli jsile, 'ma bochí ilíbale alé pachá napusí tabilé gainárume ju alemi nasípami simírilia. 'Lige alé ma'chige si abiena we'ká ralámuli jale, 'ma tabilé ganárume alé yochi bajkiá. Onorúgame nila ra'íchili beniria ilile Esusi alué ralámuli.

³ Napu'lige Esusi ra'icha ilígichi, naó rió jsile bilé sujígame majtoga bilena tabachi rekagá. Alué nayúmeka tabilé gayéname nile ronola noká.

⁴ Tabilé gayénale mo'yá alé napu Esusi ilile, cha we'ká rioga ilíligame alé. A'liko arigá alé galimopa o'tole alué nayume, 'lige alé galimopa ewarale napu ilile Esusi ra'íchili ruyá, 'lige alégana re'kibule alué nayume bilé gemachi rekagá, alé napu ilile Esusi.

⁵ Napu'lige Esusi etesa alué ralámuli alanokachi, 'la bijchigio alué ralámuli, a'lige anele alué nayume:

—Mué re'malí, ya 'ma e'kárigime ju mué alué chátiri 'nátili —anele.

⁶ Alé mochile jaré rió Moisesi nila nulalí beníriame. Alué akele alanichi Esusi. A'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame regá 'nátale:

⁷ «Alué Esúsika pe Onorúgame gawéliga aní alaniá. Pe Onorúgameka 'la e'kámaleké resítiri 'nátili.» Alarigá 'nátale alué Moisesi nila nulalí beníriame.

⁸ Esusi 'la machile alarigá 'nata mochígichi alué ralámuli. Alekeri regá anele:

—Tabilé 'la 'nata mochí 'emi, 'émika 'nata Onorúgame gawéliga anió ne.

⁹ ¿Chieri abé nóchali kame ju, e'kalia o 'yolia? ¿Regá anilía: «'Ma e'kárigime ju mué», o regáchala: «O'weti asá, ro'miná mué gemala 'lige simigá ku galírale?»

¹⁰ Jipe 'la machimela 'emi, ne napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga* 'la nígame ju ne Onorúgame a'walila 'lige lisensia nígame ju ne napurigá e'kámala apiépiri ralámuli.

A'lige Esusi anele alué nayume:

¹¹ —O'weti ilísiwa, ro'miná mué alué gemá 'lige simigá ku galírale —anele.

¹² A'lige alanésiga alué nayume, pe yati sa'wile, 'lige ma'chínale gemá majtoga. Suwábaga ralámuli

* **2:10** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

napu ekí mochílige alemi, pe kilí mochíbale napurigá majágame neraga, 'we ra'sáláme kéréle abi-ena rekó kilí mochige napurigá majame. 'Lige anile:

—¡Uja, 'la wa'lú ju Onorúgame! ¡Tabilé siné etérige ramué aliena semátiri nóchali newachi alué napu eteru jipe! —anile.

Jena ruwimela Esusi owíligo Lebí napurigá alué 'yuga ilírome níkala

¹³ A'kinana uché simile Esusi alé wa'lú ba'wichí suweke Galilea anilichi. Pe yati we'ká ralámuli napaíle alé, 'lige Esúsika benírale Onorúgame nila ra'íchili.

¹⁴ 'Lige alemi etele bilena galírale bilé rió enomí gobilala ajtigó, enomí napu napubúlime nile alué wa'lula rey romano i'lime, 'lige alué rioka Lebí anilime nile, Alipeo anilime rió inolá. 'Lige Esúsika regá anele:

—Nabá, muéchigó ne'chí 'yuga ilírome niwa.

'Lige Lebí ilísale, 'lige simile Esusi 'yuga.

¹⁵ 'Lige a'kinana rawé Esusi 'lige Esusi 'yuga járome bayéleru napurigá simámala go'mea Lebí bejtélachi. A'lige rawé we'ká napu nóchame nile enomí gobilalia, enomí napu nejílime nile, 'lige uché jaré ralámuli napu cha nokame nile, alé mochile go'yá Esusi 'yuga 'lige alué Esusi si járome 'yuga.

¹⁶ Jaré Moisesi nulalila beníriame 'lige jaré bariseo abiena mochile alé, 'lige anele alué Esusi 'yuga járome:

—Alué Esusi tabilé go'meli júkuru alué enomí goblálome 'yuga, 'lige nibilé alué uché jaré ralámuli cha nokame 'yúgachigó —anele.

17 Esúsika akele alanichi, 'lige anele:

—Bilé 'yome ka, nayúkame 'yome júkuru, tase tabilé nayume. Neka a'chigóriga 'sime júkuru. Neka gu'írimia nawákuru suwábaga napu ekí 'la machí resítiri raweli nígame ko a'boi. Alué 'we a'lá bi'ígame alawégame korime ka, alué alieri ralámulika tabilé gu'írimala ne.

Jena ruwimela Esusi napu'lige alué sailate o'tosuga a'lige kulí ayunamio alué bo'né 'yuga járome

18 Bilé rawé Juani 'yuga járome 'lige jaré alué bariseo ayuna mochígichi, 'lige jaré ralámuli jsile alé napu ajtile Esusi, 'lige anele:

—¿Chonigá ta ayuna mué 'yuga járome ka? Juani 'yuga járome 'lige bariséochigó suwábaga alueka 'la ayuna —anele.

19 Esúsika regá nejele:

—Napu'lige bilé rió newichi, ralámulika tabilé ayúname ju alué rió 'yuga mochiga. 'Ma tabilé ajtígachi alué rió, a'lige kulí ayunámala. 'Lige alarigá nokiamé niru ramué. Ne 'yuga járome ka tabilé ayúnachigó jipe,

20 nobi pe 'we nawámalagó ne saíla ne'chí o'tomea, a'lige kulí 'la ayunámala suwábaga alué ne 'yuga járome.

21 › Ne 'yuga járome ne nila rejcholi oyérame nísaká, 'lige 'ya nerúgame rejcholi oyérame nísachigó, pe napurigá chiní pachókime nímala napurigá pachokia bilé chiní o'chérame bilé nuebo chinite. Tabilé 'la ju alarigá sukia, bilé chiní nuéboká 'we cho'yome kame 'lige abéchigo we'lesi chi'wame ju alé napu pachókirige.

22 Abiena regá anile Esusi:

—Pe i'wilí ('uba) ba'wila rekútume ro'linti kárélamala bilena o'chéráme chiliwílachi wi'chite newárigime. Alué i'wilí ba'wila rekútume pe kulí ro'árigame ka chiliwílachi wi'chite newárigime asíriga a'wágame ronome ju, 'lige alué wi'chí chiliwila o'chéráme nísaká 'ma chi'wame ju 'lige 'ma go'lime ju alué i'wilí ba'wila rekútume, 'lige alué chiliwílaka 'ma pe chi'wámala. Pe kulí newalime i'wilí ba'wílaka 'la nuevo chiliwílachi wi'chite newárigime ro'lime ju —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi ko napu nejime ju lisensia tachiri nochátikó napu'lige resíbilichi rawé ju

23 Bilé rawé resíbilichi, Esusi simírole bo'né 'yuga járome 'yuga bilena ri'ligó echégichi. Alé sebasea, alué Esusi 'yuga járome ka ri'ligó mulalá rejpúniga mosika go'ale. Jaré bariseo etele alanokachi alué Esusi 'yuga járome.

24 Alué bariséoka anele alué Esusi:

—E'né chonoká noká mué 'yuga járome. 'Ya mochígame nulale napurigá tabilé alarigá nokiboa resíbilichi rawé.

25 A'lige Esúsika anele:

—Tabilé siné akenti ka aniání 'emi aleké ra'íchili napurigá 'sile alué 'ya ajtígame Rabí anilime rió e'lowika.

26 Alué rioka bajkile Onorúgame galílachi napu'lige Abiata anilime wa'lula kachi alé Onorúgame galílachi, 'lige go'lé alué baní napu Onorúgame kógilime nile. Tabilé lisensia nile napurigá go'mela bilé rió napu tabilé balé nile, pe alué balecho 'la nígame nile lisensia napurigá go'mela alué baní. Nobi Rabika arigáchigo go'ale

ko rekó tabilé balé ke, 'lige nachútaga go'ale alué napu bo'né 'yuga oyame nílige.

²⁷ 'Lige aminami regá anele:

—Onorúgameka newale alué rawé resíbilime napurigá gu'írowa ralámuli, tabilé nejile napurigá gastigáririgame neraga mochiwa.

²⁸ Ne, Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, ne ju nulame resíbilichi rawé.

3

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió sujírigame sekégame

¹ A'kinana uché bilé rawé resíbilichi Esusi simile alé u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame. Alé asale bilé rió sujígame sekégame.

² Jaré bariseo alé jale e'negá pala 'yoya sita aníá. Tabilé lisenasia nile napurigá 'yowa bilé nayume resíbilichi rawé, alarigá anime nile alué ralámuli jurío nulalila. Esusi alué nayume 'yósaká a'liko alué bariseo yati ruyema olale e'wélala napurigá Esusi gastigáriwa.

³ A'lige alué Esúsika anele alué sujígame sekégame:

—Jeka simí. Jena nasipa ilí.

⁴ A'lige Esúsika rukele bariseo:

—¿Choní 'emi nila nulalí? ¿Chu'simía 'la ju resíbilichi rawé? ¿Tachiri abé a'lá ju, ralámuli nayúkame sa'walía o tabilé sa'walía chalá? ¿Cha 'sika enalia o tabilé cha 'sika enalia? ¿Gu'írilia o me'liá?

Bariséoka pe i'kilí jábale tabilé pe'tá ra'íchiga.

⁵ 'Lige Esúsika 'we ayole alué bariseo 'yuga, 'lige 'we seweka ilíbale machisá tabilé na'temao alué

uché jaré ralámuli alué bariseo. 'Lige Esúsika anele alué sujígame sekégame rió:

—Wajchiná mué alué seká.

A'lige alué rió wajchínale sekala sujígame. 'Lige yati sa'wile.

⁶ Napu'lige etesa alué alieti yati ma'chimi simíbale alué bariseo. A'lige napaíle alué bariseo, 'lige jaré alué ralámuli jurío napu nirame nile alué wa'lula Eróresi anilime, 'lige 'we a'lá suériga ra'íchale churigá 'la nítikó Esusi me'liá.

Jena ruwimela Esusi we'ká ralámuli sa'wáligo alé wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi suweke

⁷ Bilé rawé Esusi simile bo'né 'yuga járome si alé wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi. 'Lige we'ká ralámuli Galilea ejiro* mochígame najátale.

⁸ Napu'lige Esusi ajtígichi alé, jsile we'ká ralámuli Jurea anilichi ejiro mochígame, 'lige Rusaleni anilichi we'ká riógichi mochígame abiena jsílechigó, 'lige Irumea anilichi ejiro mochígame abiena jsílechigó, 'lige Jorani anilichi bakochi na'lebo baona mochígame abiena jsílechigó, 'lige Tiro anilichi we'ká riógichi mochígame abiena jsílechigó, 'lige Sironi anilichi we'ká riógachi mochígame abiena jsílechigó, machíligame 'we a'lá 'yóome ko Esusi.

⁹⁻¹⁰ Esusi we'ká nayúkome sa'wale, alekeri noli rajkibuga uchútale alué ralámuli Esusi nochániliga sa'wináliga. 'Liko anele alué Esusi bo'né 'yuga járome:

* **3:7** Alué wa'lú ba'wí Galilea anilime alé pachá ju napu ju Galilea anilichi ejiro. E'nesi glosario «Galilea».

—Senibí 'la 'nátaga mochiwa 'la ujchugá bilé barko. Siné kachi we'ká napuísa ralámuli bárkochi 'moma ne —anile.

¹¹ Alemi jálechigó jaré ralámuli napu chátiri alawá ajchágame nile. Napu'lige sebasa alé a'bé napu Esusi ilile, alé napu Esusi ilile o'wemi neraga, alué chátiri alawá wijchí 'lule alué ralámuli 'lige a'wágame ra'íchale:

—¡Mué ju Onorúgame Inolá, napu re'pá rewagáchika nawale! —anile.

¹² 'Lige Esusi 'we anele napurigá tabilé ruwimela chieri ka bo'né.

Jena ruwimela Esusi owíligo makué oká rió napurigá alué bo'né 'yuga járome nímala senibí rawé

¹³ Abé alí Esusi simile bilena rabó bo'né 'yuga járome si.

¹⁴ Alé sebasa alué ralámuli, makué oká owile bo'né napurigá 'la nabí bo'né 'yuga járome nímala Onorúgame ra'ichálila beniria.†

¹⁵ Abiena 'la 'yale a'walí napurigá 'la buinámala chátiri alawá napu ajchágame nile jaré ralámuli.

¹⁶ Ye ju napu nile alué makué oká rió napu Esusi 'yuga járomili nile nabí: Simoni, napu Pegro anilime rewá 'yáleru Esúsité,

¹⁷ Jakobo 'lige Juani, napu Sebereo inolá nile okánika, napu Boanérjesi anilime rewá 'yáleru okánika Esúsité. Boanérjesika aniname ju «ralámuli jobátigame».‡

¹⁸ 'Lige abiena Antresi, Belipe, Bartolomé, Mateo napu Lebí anilime nile siné abé 'yako, Romasi

† **3:14** E'nesi glosario «apóstol». ‡ **3:17** «Boanérjesi» abiénachigó aniname ju «ra'name 'kúchila».

'lige Santiago, napu Aripeo inolá nile, 'lige Tareo, 'lige uché bilé Simoni, alué napu 'we a'lá benégame nile ra'íchaga ralámuli gu'íriga (siné kachi nekoga oyame níligeréko),

¹⁹ 'lige Jurasi Iskariote, alué napu Esusi saíla neraga ilíbale a'kinana rawé.

Jenaruwimela Esusi chega rijimala mayéligo 'ma tabilé 'la 'nátaga eyéneo Esusi

A'lige pe yati ku sébale bilena galírale Esusi alué makué oká rió 'yuga, alué napu bo'né 'yuga e'yéname nílige.

²⁰ Uchéchigo we'ká ralámuli napaíle. Tabilé cherigá ikírole Esusi go'ame go'yá 'lige alué bo'né gompaniérolachigó, cha we'ká rióligame.

²¹ Napu'lige alué Esusi chega rijimala machisá we'ká ralámuli jsíligo alemi alué Esusi ajtígichi, alué rijimálaka yati o'tomé olale. Anile:

—'Ma lo'iro alué Esusi.

Jena ruwimela alué e'wélala Moisesi nulalila beníriame mayéligo Esusi pe Remónisi alawálate chapiruga eyéneo

²² 'Lige jaré Moisesi nila nulalí beníriame sébale Rusalénika simíbaga, 'lige alueka anile:

—Alué Esúsika pe Remónisi alawala ajchágame ju, alué wa'lula remónisi Belsebú anilime, 'lige alué 'sime ju a'walí 'ya napurigá alué Esusi 'la buinámala alué chátiri alawá napu mochígame ju jaré ralámuli.

²³ A'lige Esúsika bayele alué Moisesi nila nulalí beníriame, 'lige ruyele bilé ra'íchili oká tétili ruwime. Anile:

—Alué wa'lula remónisi tabilé buyáname ju alué chátiri alawá napu pe bo'né 'yuga járome ju.

²⁴ Bilé selígame 'lige bo'né 'yuga járome 'ma na'áwasa a'bopi, tabilé we'lisi napuíka nochámala.

²⁵ Onolá 'lige 'kúchila 'ma na'áwasa, tabilé we'lisi anachámala 'kúchila alé mochiga onolá 'yuga.

²⁶ Alarigá ju Satanasi ra'ichálilachigó. Satanasi wa'lula tabilé nulame ju napurigá buinawa alué chátiri alawá napu jaré ralámuli niga mochí. Pe alué bo'né nulésaká napurigá ku buyásimala alué chátiri alawá, a'liko 'ma najsuímala alué Remónisi nochálila. Tabilé we'lisi anachámala alué Satanasi wa'lula asagá.

²⁷ › 'We a'lá na'tawa napurigá animela ne jena. Bilé rió chigónilisa bilena galírale bilé a'wágame rió bejtélachi, bulumeli júkuru bajchá a'lige kulí 'la umubámala chigoa. A'chigóriga 'smíkuru ne, 'ma bulékuru ne alué wa'lula Satanasi. Alekeri 'la buinámala ne alué chátiri u'kuchípala alawá napu mochí alé jaré ralámulichi.

²⁸ › 'La gepusi napu ruwimela ne jipe. Onorúgame 'la anáchame ju napu'lige ralámuli Onorúgame gawéliga ra'íchachi, Onorúgame 'la e'kame ju alarigá ra'íchachi alué ralámuli, 'la Onorúgame tánasaká alué ralámuli napurigá e'kámala,

²⁹ nobi neruko jaré abé chátiri ra'íchili napu Onorúgame tabilé ganílime ju napu'lige alarigá ra'íchachi ralámuli, 'we chátiri ra'íchili ju napu'lige ralámuli anichi pe Remónisi alawala ko napu ralámuli nayúkome sa'wao napu'lige pe Onorúgame Alawala kachi napu ralámuli nayúkome sa'wá. Onorúgame tabilé e'kame ju alué alieri ra'íchame

ralámuli rekó alué ralámuli Onorúgame tanie napurigá e'kámala.

³⁰ Alarigá anele Esusi alué ralámuli 'yuga ra'íchaga, Remónisi alawala ajchágame koríligame Esusi olagá alué e'wélala napu Moisesi nila nulalí beníriame nile.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ralámuli ko napu bo'né Esusi bonila ju 'lige waíla ju 'lige bo'né eyela

³¹ A'lige pe yati sébale Esusi eyela 'lige jaré napu nile Esusi nasípasi waíla 'lige nasípasi bonila. Tabilé chérigá sebasa nílile Esusi ajtígichi, cha we'ká ralámuli mochíligame, a'lige pe ma'chika jábale.

³² 'Lige júlale jaré ralámuli Esusi bayéniliga. 'Lige alarigá machile ralámuli alé ma'chika iligó alué Esusi eyela 'lige jaré alué Esusi bonila 'lige waíla. § 'Lige regá anele alué ralámuli napu mochile alé a'bé pachá galírale napu ajtile alué Esusi:

—Mué eyela alé ma'chika ilí 'lige mué bonila alé ma'chika jáchigó 'lige mué waíla alé ma'chika ja chigó, mué 'yaga e'yena.

³³ 'Lige Esúsika nejele:

—Jipe 'la animé ne chieri ka ne eyela, 'lige ne waíla, 'lige ne bonila.

³⁴ 'Lige e'nénaga alemi noligá mochígame, anile:

—Jena mochí ne eyela 'lige ne bonila 'lige ne waíla.

³⁵ Suwábaga napu 'la bijchiá Onorúgame oyérame ju, alueka napurigá ne bonila ju, 'lige napurigá

§ 3:32 Esusi bonila 'lige waíla José 'kúchila nile nobi ralámulika tabilé námale ko.

ne waíla, 'lige napurigá ne eyela, alarigá etewá ne suwábaga alué ralámuli.

4

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchili chukíligo bilé rió ri'ligó weroka echame 'lige jaré ralámuli tabilé námaligo

¹ Uché bilé rawé Esusi o'wínale beniria Onorúgame nila ra'íchili ba'wichí suweke, alé wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi. We'ká ralámuli napaíle alé ba'wichí suweke. Alekeri Esusi tabilé ga ra'íchale, arigá alé bárkochi 'mole 'lige pe abé rokógichi o'tole alué barko alé asagá ra'ichamia, 'lige alué ralámulika pe alé suwé rejpile.

² 'Lige alé bárkochi asagá rejcholi ruyele ralámuli.

³ 'Lige anele:

—'We a'lá gepusi. Bilé rawé bilé rió weroka echale ri'ligó,

⁴ 'lige jaré alué talí weroka echerúgime boichimi rujsule, alueka 'ma chulugí go'ale.

⁵ 'Lige jaré alué talí rujsule alé bilena i'pichí napu tabilé ru'nágame we'é ajtígichi, alueka aba'lá yati ya'wile,

⁶ nobi péchigo abiéniko wakíbale ko sawala 'lige nawálatiri, pe abiéniko wakíbale tabiléchigo 'la a'wágame nawégame níligame.

⁷ 'Lige uché jaré alué talí rujsule napu alué we'ká nawala wejchá bi'tile, 'lige 'yale alué nawá, 'liko tabilé 'la semáriga ya'wile alué talí napu rujsule alé.

⁸ 'Lige alué uché jaré alué talí rujsusa bilena napu 'we a'lá we'echi nile, alué talika 'we a'lá

semáriga ya'wile. 'Lige alué ralámuli we'ká 'wile alué ri'ligó.

⁹ 'Lige Esusi aminami anile:

—'La bijchiá benínalisaká 'emi Onorúgame nila rejcholi, 'liko 'we a'lá semáriga gepuwa napurigá aní ne.

¹⁰ Napu'lige Esusi 'ma suwénasa ra'icha, napu'lige 'ma simasa amulí suwábaga ralámuli, alué makué oká bo'né Esusi 'yuga járome 'lige uché jaré ralámuli rukele alué Esusi:

—Ruwí, ¿chonime ke aní alué tétili?*

¹¹ A'lige Esúsika anele:

—'Emi 'la 'yáleru Onorúgamete lisensia napurigá 'la machimela churigá nuleo Onorúgame 'emi ralámuli, nobi mochí ko jaré ralámuli tabilé oyérame ne'chí, alué ralámuli tabilé 'la nirame, tabilé siné námamala.

¹² Alué ralámulika senibí e'negá jame ju nobi tabiléchigo siné eteme júkó alué 'we semátiri napu nejí Onorúgame. Alué ralámulika senibí gepua jame ju nobi tabiléchigo siné námame júkó napu aní Onorúgame nila ra'íchili. Yeka pe ruwime júkuru tabilé Onorúgame oyérame ko alué ralámuli. 'La námame nísaká alué ralámuli e'kali tánimili ju 'lige 'la e'káwili ju alué ralámuli Onorúgamete.†

Jena ruwimela Esusi 'we a'lá ruwíligo alué tétili alué rió echame

¹³ Esusi abiena 'la ruyele alué ralámuli:

—¿Tabilé 'la nama 'emi ye ra'íchili? A'liko ¿churigá 'la inámamaché 'emi uché bilé ra'íchili rejcholi oká 'nátili ruwime?

* **4:10** E'nesi glosario «parábola». † **4:12** E'nesi Isaías 6:9-10.

'Lige ruyele choniame ka alaniá:

14 —Alué rió napu echale, alué rioka napurigá Onorúgame nila ra'íchili beníriame, alarigá júkuru.

15 Napurigá ikí jaré ralámuli jipe, pe a'chigóriga ju napurigá ikile ri'ligó weroka echerúgime napu bowé bo'ígichi rujsule. 'Lige alué ralámuli akisá Onorúgame nila ra'íchili, yati neraga nawame ju Satanasi 'lige se'winátiri 'nátili 'yame ju napurigá alué rió yati we'kuámala Onorúgame nila ra'íchili.

16 'Lige napurigá ikí jaré ralámuli jipe, pe a'chigóriga ju napurigá ikile alué ri'ligó weroka echerúgime napu rujsule tabilé ru'nágame we'é chujkúgichi i'pichí. 'La gepume ju Onorúgame ra'ichálila 'lige 'la ganíliga oyérame ju nobi tabiléchigo we'lisi námame júkó alué a'lala rejcholi.

17 Napu'lige e'karú anilía uché jaré ralámulite Onorúgame oyérame kóriká, yati seweka mochíbame ju, a'liko 'ma a'reme ju Onorúgame nila ra'íchili oyeria.

18-19 'Lige napurigá ikí jaré ralámuli jipe pe a'chigóriga ju napurigá ikile alué ri'ligó weroka echerúgime napu rujsule wejchá nawala bi'tígichi. Alué ralámulika 'we a'lá gepume ju Onorúgame nila ra'íchili, nobi senibí rawé 'we resí lagá e'yéname júkó e'karúgame tábiri, 'we nóchame ju pe 'nátaga churigáriga 'la we'ká enomígame gainátiká, 'lige churigá 'la we'ká e'karúgame nígame ganátiká. Pe alieti 'nátaga, 'ma tabilé 'nátame ju Onorúgame nila ra'íchili, 'lige tabilé siné sébili 'nátame gayéname ju.

20 Nobi uché jaré ralámulika se'winá ikí jipe, 'lige alué ralámulika a'chigóriga ikí napurigá ikile alué ri'ligó weroka echerúgime napu rujsule alué 'we

a'lala we'é nerúgichi. Napu'lige ye ralámuli 'we 'la gepusa ye ra'íchili Onorúgame nila ra'íchili, 'we a'lá nirame ju, 'lige 'we a'lá ganíliga ejperégame ju senibí rawé, 'lige tabilé resílagá e'yéname ju we'ká e'karúgame tábiri. Alué ralámulika napurigá ri'ligó 'we a'lá o'chérigame, alarigá ju, 'we ganíliga ejperégame ju. 'Lige we'ká ralámuli 'la oyérame ju alué ra'íchili Onorúgame nila ra'íchili napu beníriame ju alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá 'la gainárume ko Onorúgame ra'ichálila námalia

²¹ A'lige anélechigó:

—'Lige apiépiri ralámuli bilé chojpé rajesa napurigá 'la ma'chílimala, tabilé o'pólime ju bilé sikolite, nibilé gojchílachi pachárale tabátale rekame ju, alué ralámulika bilena re'pami elame ju 'nalina napurigá 'la ma'chílimala. A'chigóriga júchigó ye ra'íchili Onorúgame nila.

²² Ye ra'íchilika osirúgime ju napurigá alué ralámuli 'la inámomala alué 'nátili napu tabilé inámome nile.

²³ › 'La akeme níriká 'emi, 'la gepuwa ye ra'íchili —anélechigó.

²⁴ 'Lige abiena anélechigó:

—'We a'lá gepusi napu animela ne jipe, 'émi 'we a'lá sébali olásaká napu 'la namo 'liko Onorúgame 'la gu'írimala 'emi napurigá 'la inámomala uché rajpé.

²⁵ 'Emi 'we a'lá sébali oyérasaká Onorúgame ra'ichálila 'liko 'la sébali inámomalachigó Onorúgame ra'ichálila. 'Lige ralámuli napu ekí

'we najsíname ka, Onorúgame tabilé gu'íromala alué ralámuli napurigá námamala cherajpé.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napu'lige ri'ligó o'chérachi a'chigóriga ko napurigá Onorúgame nulachi

²⁶ 'Lige abiena anílechigó Esusi:

—A'chigóriga ju napu'lige Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi a'chigóriga ju napurigá bilé rió echisá talí.

²⁷ Ma suwénasa echá, senibí alí gojchime ju alué rió echágame 'lige senibí be'á asísime ju. Alué talika ya'wisá abichilubi o'chera jame ju. 'Lige alué rió echágameká tabilé machime ju churigá o'chera jago.

²⁸ Pe alué we'é 'sime ju yaria alué talí echerúgime. Bajchá sawala ochérame ju, 'lige arigá 'ma muleme ju, arigá 'ma kilimi uláname ju alué ri'ligó.

²⁹ Napu'lige 'ma ulánasa, 'liko alué rió echágame 'ma 'wime ju alué we'ká ri'ligó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué gilibá a'lásini (mostasa) rakala ochérachi a'chigóriga ko napurigá Onorúgame nulachi

³⁰ 'Lige anélechigó:

—¿Churigá ju Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi? ¿Churigá ra'ichawa napurigá 'la a'chigóyéri nímala napurigá Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi, 'lige napurigá 'la inámomala 'emi?

³¹ Napurigá 'smi Onorúgame ralámuli gu'iria, pe alarigá júchigó napurigá alué a'lásini rakala napu 'we u'tá ju me'tagá ri'ligó rakala.

³² Alué gilibá rakálaka 'we u'tá ju nobi 'wéchigo wa'lú ochérame júkó napu'lige ya'wisá, 'lige chulugí alé jsime ju kábimia.‡

³³ Esusi 'we ra'íchale rejcholi pe tétalite tabilé inámutume napu'lige Onorúgame nila ra'íchili beniria ralámuli napurigá 'nata mochímala chonime níligo alué rejcholi 'we nóchili kame inámalia.

³⁴ Pe alué bo'né 'yuga járome ka 'la ruyeme nile chonime níligo alué ra'íchili napu'lige 'oni ejtebisa.

Jena ruwimela Esusi nuláligo napurigá tabilé aminami ekemela

³⁵ Aba'lige alí Esusi anele alué bo'né 'yuga járome:

—Jípeko bajoniwa ye wa'lú ba'wichí 'lebo 'nálige sebawa.

³⁶ A'lige Esusi 'yuga járome ka jímole alé bárkochi napu Esusi ajtile. 'Lige ariosi anisá, simíbale alemi o'wépomi bajonimia. Aminami uché jaré barko e'yénale alemi.

³⁷ Nasipa wa'lú ba'wichí enágichi alué barko, nolínale alué 'we a'wágame eká, asíriga re'pá ilírole ba'wí, wa'lú maníbale alé u'tá bárkochi, amulí bochile ba'wí alé bárkochi, 'lige amulí bokuíle alué barko re'lé ba'wichí.

³⁸ Esúsika gojchigá bo'ile. § Alué 'yuga járome ka ajchale alué Esusi. 'Lige e'wele ra'íchiga anele:

—¡Mué Wa'lula! ¿Tabilé chélé mué rekó ye barko ba'wichí bokuíchi?

‡ **4:32** Alé Israeli alué gilibá a'lásini 'we 'ya nerúgame 'we re'pá jágame ochérame nile. § **4:38** Jaré aní Esusi bo'íligo bilé rejte mo'sobeka. Alué rejteka unelime nile napurigá tabilé gayena enámala alué barko.

³⁹ 'Liko Esusi asísiga ne'óchale alué eká 'lige anele alué ba'wí asíriga re'pá ilírochi:

—¡'Ma tase ayowa mué ba'wí! —anele.

'Lige yati 'ma tabilé ekale 'lige alué ba'wí tabilé ená 'sile.

⁴⁰ A'lige Esúsika anele alué makué oká bo'né 'yuga járome:

—¿Chonigá aliena majáché 'emi? ¿'Emi tabilé 'cho 'la bijchigi Onorúgame 'la sébali nejkúrame ko? —anele.

⁴¹ Esusi 'yuga járomeka 'we majale. 'Lige pe a'bopi ra'íchale:

—¿Chieri júché ye rió? ¡Ba'wí 'lige eká 'la akérinti júkuru!

5

Jena ruwimela Esusi buyánaligo chátiri alawá napu mochile bilé riochi

¹ A'lige sébale aminá suwé, aleka 'ma Gerasa anilichí ejiro nile.

² Alé bárkochi re'kisa Esusi, bilé rió we'ká chátiri alawá Remónisi u'kuchípala ajchágame nawale. Alué rió bo'né bejtélachika simigá nawale, 'lige alué rioka napu suwígame bi'tí alé bejtégame nile.

³ 'We lo'íriga eyénale alué rió, tabilé 'wesi umé bale i'kilí ajchá karénate bulegá.

⁴ We'sá ajchárigame nile karénate bulegá ronola 'lige sekala, 'lige senibí 'ma rijpúnaga pame nile karena. Tabilé 'wesi tábiri nirale alué rió.

⁵ Rukomi 'lige rawemi nabí eyéname nile napu bo'né bejtégame nile, panápuri eyéname nile sinaka ejeliga rejte me'choga bo'né.

⁶ Aleké rawé napu'lige Esusi etele mejkaka iligá, 'maga sébale alué rió 'mi alé napu Esusi ilile, 'lige chojkóbisiga ilíbale alé a'bé sébaga napu Esusi ilile.

⁷ 'Lige alué Remónisi alawala ra'icháride alué rió. E'wele ra'íchaga anele alué Esusi olagá:

—Mué Esusi, Onorúgame Inolá, ¿tachiri najkí mué ne'chí 'yuga? Tase nijkumewa ne'chí 'yuga.

⁸ Alarigá anele e'wele ra'íchaga alué rió, regá anéligame alué Esusi alué we'ká remónisi u'kuchípala:

—Yati buyasi aleké riochi.

⁹ A'lige rukele Esusi alué rió:

—¿Cho anilime ju mué?

'Lige alué rioka anile:

—Neka Lejioni* anilime ju, ramueka we'ká nírigime —anile.

¹⁰ A'lige alué rió 'we tánale Esusi:

—¡Tase mejká juláwaka ramué! —alarigá ra'icháride alué we'ká u'kuchípala remónisi alué rió.

¹¹ Alé a'bemi we'ká uchule gowí gajsalá go'yá.

¹² A'lige anile alué rió:

—Lisensia 'yawa ramué napurigá ramué mo'iboa alé we'ká gowíchigana.

¹³ A'lige Esúsika lisensia 'yale napurigá alué chátiri alawá mo'imela alé gowíchigana. A'lige alué chátiri alawá alué riochi buyásiga mo'ile alé we'ká gowíchigana. We'ká gowí uchule alé, amulí oká mili. 'Lige 'ma júmasele alé alué gowí. 'Le o'wékana juma mo'ibásale, ba'ichí rujsule, alé suwile si'lika.

* **5:9** «Lejioni» aniáká «we'ká» aniame ju.

14 'Lige alué rioka gowí neseme majaga júmasele ruyemia suwábaga ralámuli alé we'ká riógichi 'lige a'tabemi riógichi. We'ká ralámuli simíbale e'nemia alemi chukíliga alué gowí.

15 'Lige sebasa alué ralámuli alé napu Esusi ajtile, alemi etele 'ma 'la o'páchiga, 'ma 'we a'lá kilí ajtígame alué rió napu Lejioni rewégame korílige. Napu'lige etesa alué rió, 'we majale suwábaga alué ralámuli.

16 Napu ekí mochílige alé napu'lige suwichi gowí, ruyele uché jaré ralámuli jsichi.

17 'Lige suwábaga alué ralámuli alemi sígame ay-ole Esusi 'yuga, 'lige anele:

—¡Mejká simigá! —anéleru Esusi.

18 Napu'lige Esusi 'mochi ku bárkochi, alué napu Lejioni anilime kóríle, alué rioka si siminálíoríle alué Esusi 'yuga.

19 Esúsika tabilé a'rele napurigá si simela alué rió 'lige anele:

—Ku galírale simibógó, 'lige ruyéwaká mué riji-mala 'we a'lá gu'írilirigo mué Onorúgamete 'lige 'we na'temáliru mué.

20 'Lige alué rió bochígimi simírale Rekápolichi ejiro ruyesia suwábaga ralámuli 'we a'lá gu'írilirigo Esúsíte. 'Lige suwábaga napu ekí akele 'we ra'sálále 'lige tabilé námale napu 'sile Esusi.

Jena ruwimela Jairo bayéligo Esusi napurigá sa'wámala alué malala

21 Napu'lige Esusi bajonisa wa'lú ba'wí ilígichi 'na bilena suwé, uchéchigo siné napaíle we'ká ralámuli.

22 Bijí ajtígichi Esusi alé ba'wichí suweke, bilé rió sébale Jairo anilime, u'tá re'obachi nulame «sina-goga» anilime. 'Lige a'bé simile napu Esusi ajtile e'negá, chojkóbisiga ilíbale alé o'wemi.

23 'Lige anele:

—Ne malala 'we nayua bo'í. Amulí mukú. Nabá e'newa yati ne'chí 'yuga nocháwaká mué napurigá sa'wimela napurigá 'la we'ká bamí asimela ajagá.

24 Esusi simile alué rió 'yuga, 'lige we'ká ralámuli simíbale Esusi 'yuga. Tabilé ga simile Esusi, cha we'ká ralámuli 'yéniligime boichimi.

25 Bilé mukí enale alemi nasípami napu makué oká bamílige elá ma'china, nabí tabilé rejpurile ma'china elá.

26 We'ká 'yome 'yole napurigá sa'wimela alué mukí, tabilé 'wesi umébalé sa'wá, abéchigo rajpé resí ikime nile alué mukí 'yolia. Suwábaga enomí suwábale 'yome najtétiga.

27-28 Alué mukí akele sa'wame ko Esusi, alekeri 'nátale: «Ne Esusi o'páchala pe nochasa sa'wiméréko ne», regá 'nátale alué mukí. 'Lige guwánaka simigá nochale Esusi o'páchala.

29 'Lige yati machile 'ma sa'wíliga bo'né, abisí tabilé ma'chínale elá.

30 Aba'lige yati sayele Esusi, bo'né Esusi a'walílate bilé ralámuli sa'wáliga. Abajá ilíbale, 'lige gu'liga rukele ralámuli:

—¿Chieri nochá ne'chí o'páchala?

31 'Lige Esusi 'yuga járomeka anele:

—¿Chonigá rukéché mué chieri nocháligo mué o'páchala? Aliena we'ká rajchiga e'yénachi kachi ralámuli jena —anele.

32 'Lige Esúsika abiena echúromi e'nena ilile machínaliga chieri 'síligo nochá.

33 Alué mukí 'we majaga chojkóbisiga ilíbale, 'áwalia ilile majaga, 'wéchigo 'la machíligame sa'wíliga bo'né.

—Ne 'siétigó mué nochá —anile alué mukí alé iligá chojkóbisiga.

34 'Liko Esusi anele:

—Resía mué mukí, mueka 'we a'lá 'nátales 'la sa'wame ko ne. Alekeri Onorúgame 'la sa'wákuru mué. Jipe 'we ganíliga simiboa mué ku galírale, 'ma tabilé nayume kame mué. Tabilé uchéchigo siné ujchábamala mué ye nawilí.

35 Napu'lige Esusi bijí ra'icha ilígichi alué mukí 'yuga, jaré rió jsile Jairo galílichika simíbaga, 'lige anéleru Jairo alué ralámulite:

—'Ma mukúpá mué malala, 'ma tabilé ne-jkumewa —anele alé sigá.

36 'Lige Esusi, napu'lige alanichi alué ralámuli, anile:

—Jairo, tase che lawa, 'we a'lá niraga etewa ne'chí.

37 'Lige Jairo bejtélachi simile Esusi Jairo 'yuga, pe bakiá bo'né 'yuga járome 'yuga: Pegro, Akobo, 'lige Juani Akobo bonila.

38 Esusi sébachi alé galírale, ralámuli nalá mochile, 'lige sinaka nalá 'ma mukugáriká ta tewé.

39 'Lige Esusi bajkile alé pachami. 'Lige anele ralámuli:

—¿Chonigá aliena nalá mochípeché 'emi? Alué ta tewé pecha mukugá bo'íkó, pe gojchigá bo'í.

⁴⁰ Ralámulika pe achile alanichi Esusi. Ralámuli 'la machile mukugá bo'igó alué ta tewé. A'lige Esúsika ma'chí júlale ralámuli, a'lige simile alé napu bo'ile ta tewé, alué ta tewé o'nola 'yuga, eyélatiri, 'lige alué bakiá rió napu 'yuga járome nile.

⁴¹ 'Lige alué ta tewé sekala cha'pile Esusi 'lige anele:

—Talita kumi —anele arameo ra'íchaga napu ra'íchame nile Esusi. (Alueka pe anigá anile: «Mué tewé, asísiwa.»)

'Lige alanésiga alué tewé,

⁴² pe abiéniko neraga o'weti asísile alué u'tá tewé makué oká bamígame, 'lige eyénale. 'Lige o'nola 'lige eyélatiri 'ma ra'sálále. 'Lige lale: «¿Churigá 'la ku ajcháleché ye tewé mukúgame?»

⁴³ 'Lige Esúsika anile:

—Tabilé 'wesi ralámuli ruyewa ye tewé ku ajánilirigo ne.

'Lige anílechigó:

—'La 'yasi go'ame ye tewé.

6

Jena ruwimela ralámuli Nasareta ejperégame tabilé niráligo Esusi

¹ 'Lige simíbale ku 'mi Esusi bejtélachi napu bejtégame nile re'malí, alué 'yuga járome abiena si 'yuga 'yéname.

² Resíbilichi rawé sebasá, simile u'tá re'obachi «sinagoga» anilime, Onorúgame ra'ichálila benírimia. We'ká ralámuli kilí mochile gepuga Esusi ra'íchachi. 'Lige ra'íchale rukigá a'bopi:

—¿Koche ma'chí páleché ye 'nátili? ¿Koche beníleché alueka alakí ra'íchili? 'We a'lá sa'wame ju nayúkome 'lige 'la ajalí 'yame ju suwígame.

³ ¿Tacha pe alué mesa newame ju, María ranala, Akobo ba'chila, José ba'chila, Jurasi ba'chila, 'lige Simoni ba'chílachigó? ¿Tacha jena riógichi mochí alué rió waíla? —anile alué ralámuli.

Tabilé niraga etele.

⁴ A'lige anile Esusi:

—Bilé rió napu ruyame ju napu ané Onorúgame 'we a'lá nirálime ju bochígimi riógichi, nobi alé we'ká riógachi napu ochérale tabilé 'la nirálime júkó, nibilé bo'né galílachi, nibilé bo'né rijimálate.

⁵ Alekeri Esusi tabilé we'ká sa'wale alé napu bejtégame nile re'malí ka. Esusi pe u'kabi 'la 'yole sekate nochigá mo'ola.

⁶ 'Lige Esúsika lale: ¿Chonigá ta bijchígiché ne ra'ichálila?

Jena ruwimela Esusi júlaligo alué makué oká bo'né 'yuga e'yéname napurigá Onorúgame nila ra'íchili beníramala

'Lige Esusi we'kaná riógichi eyénale Onorúgame ra'ichálila beníriga.

⁷ 'Lige bilena sebasa, bayele alué makué oká 'yuga járome 'lige yati napaíle, 'lige a'walí 'yale napurigá 'la gainámala buyana alué chátiri alawá napu mochígame nile alué we'ká ralámulichi. Júlae oká riocho.

⁸ Esusi anele:

—Arigá simáwaká, tabilé tábiri o'ká, tabilé go'ame o'ká, tabilé gemátiri, tabilé enomítiri, pe bilé gujsí resola o'ká simáwaká.

⁹ Tabilé o'ká simáwaká o'pacha, pe alué o'pacha napu o'páchaga e'yena 'emi, pe aluecho o'páchaga simáwaká.

¹⁰ 'Lige abiena anélechigó:

—Napu'lige sebasa alé bilena we'ká riógichi, 'lige bayérisiga alé bilena riógichi, alé mochíwaká we'lisi. Uché jaré repárasa aminá uché jarena galírale, tase simáwaká.

¹¹ Sebasa bilena we'ká riógichi, 'lige tabilé 'wesi repárasa napurigá simámala 'emi alé bilena galírale o tabilé gepúnilisa napu ra'icha 'emi, a'liko sawéwaká we'é ronochí chujkúgame napurigá 'la machimela alué 'ma tabilé gu'irimio Onorúgame alué ralámuli, a'lige aminá simáwaká uché bilena we'ká riógichi.

¹² A'liko simíbale alué Esusi 'yuga járome 'la ruyemia ralámuli napurigá 'la a'rémala alué resítiri 'nátili.

¹³ 'Ma buyánale alué chátiri alawá alué ralámulichi mochígame. 'Lige jaré nayúkome aseite ujchéliro mo'ólachi 'lige alarigá sa'wale.

Jena ruwimela Erore mayéligo pe Juani ko alué Esusi

¹⁴ Alué wa'lula Erore akele 'we semá 'sime ko Esusi 'wéchigo ruigá e'yénilagime suwábaga ralámuli 'we a'lá umébame ko Esusi nayúkome sa'wá. 'Lige anile:

—Alué rió Juani ju napu rewarama ke, alekeri 'we a'lá nígame ju a'walí 'lige 'la umébame ju sa'wá nayúkome.

¹⁵ 'Lige jaréchigo anile:

—Pe Elíasi ju, alué napu 'ya ajtígame nile napu ruyame nile napu anele Onorúgame.

'Lige jaréchigo anile:

—Pe uché bilé rió ju napu ruwime ju napu ruwí Onorúgame, a'chigóyéri napurigá 'ya mochígame nílige.

¹⁶ 'Lige Eróreka napu'lige akisá alanichi alué we'ká ralámuli, anile:

—Pe Juani ju alué rió, alué napu rewarame ke, napu ne nulagé mo'ola rijpunániliga. 'Ma ku ajánale —anile.

¹⁷ Aluéchigo bo'né Erote nuláligime cha'píniliga alué Juani abé 'yabé 'lige 'ma galírale bajchálige karénate bulugá pe alué Erote upila chojkila gite, napu Eroríasi anilime nile, napu Belipe upila nile bajchá. Alué Belípeka alué Erote ba'chila nile, se'nú eyégame nile Belípeka.

¹⁸ Alué Juánika pe anéligé alué Erote napu'lige 'ma bujesa alué ba'chila upila:

—¿Chonigá bujéché mueka alué mué ba'chila upila? Moisesi nulalila tabilé elá napurigá alarigá nokiboa.

¹⁹ 'Lige alésíko alué Erote upila (napu Eroríasi anilime nile) 'we me'linálige ilírome nile alué Juani eligá alué Erote tabilé elile napurigá me'limela alué Juani

²⁰ napugiti alué Erote 'wéchigo majáligime alué Juani me'agá, Juánika 'wéchigo 'la rió nílgame 'we a'lá Onorúgame oyérame. Erote 'we ganílime nile Juani si ra'ichaga nobi tabilé siné námame nile alué Juani ra'ichálila.

²¹ A'lige bamime nile Erote. Piesta newale, bayele e'wélala nulame, alué sontalo e'wélalachigó 'lige chéchigo jaré we'ká enomí nígame alé Galilea

mochígame, abiena bayélechigó. 'Ma napaísa alé mochile go'yá.

²² Alemi bajkile bilé mukí iwé alué mukí Eroríasi ranala, napu rió mochile alemi yawile alué mukí iwé. 'We ganílile alué we'ká rió alué iwé yawichi. Alué Eröre anele alué iwé:

—Táwaká suwábaga tábiri napu najkí mué, ne 'la nejímala.

²³ Neka 'la bijchiga aní. We'é najkisúká nasípasi we'é nejímala ne napu nulame ju ne —anele.

'Lige alué iweka tabilé nejega, yati simile eyela rukemia. 'Lige regá rukele:

—¿Tachiri tániwa alué wa'lula Eröre?

²⁴ A'lige eyélaka nejele:

—Juani mo'ola tániwagó.

²⁵ Alué iwé 'we yati ku nawale alé napu asale alué wa'lula Eröre, 'lige anele:

—Neka najkí napurigá jeka a'pawa bejtólichí ajchagá alué Juani mo'ola, alué napu rewarame ju ralámuli.

²⁶ 'Lige Eróreka 'we seweka asíbale napu'lige alanisá alué iwé. Tabilé pe arigá rejpínale 'máchigo akéligime suwábaga ralámuli napu mochile alé go'yá piesta nerúgichi, 'la 'máchigo 'la sébili olámoríligame napu anéligé bo'né, 'lige 'la sébili olale.

²⁷ Eröre pe yati bilé sontalo júlale Juani mo'ola rejpunániliga.

²⁸ 'Lige alué sontáloka bajkile alé pachá galírale napu ajtile alué Juani galírale bajcháriga, 'lige Juani mo'ola rejpínale, 'lige a'pale Juani mo'ola bilena bejtólichí ajchagá, 'lige alué mukí iwé 'yáleru alué Juani mo'ola, 'lige alué iweka eyela 'yale.

29 Napu'lige machisá Juani 'yuga járome Juani 'ma me'lírigo, simíbale nolamia 'lige gatele bilena resoquí newárigime napu gatélime nile suwígame. Alarigá me'líiru Juani.

Jena ruwimela Esusi kógiligo go'ame maligi mili ralámuli aminá uchéchigo rajpé

30 'Lige alué makué oká Esusi 'yuga járome ku napaíle echúromi we'kaná riógichi e'yénasa Onorúgame nila rejcholi beníriga, ruwile suwábaga napu nokáligo alué a'boi 'lige napu 'yóligo, 'lige napu ekí beníriligo Onorúgame nila rejcholi.

31 We'ká jsile ralámuli. Jaré simíbachi uchéchigo jaré jsile, alekeri tabilé chérigá go'sá nílile Esusi 'lige bo'né 'yuga járomechigó. A'lige Esusi anele alué bo'né 'yuga járome:

—Nabá 'mi napu tabilé rió napurigá 'la ganíliga resíbupua.

32 Bilena bárkochi jímale 'lige alé mochiga simíbale resíbimia 'mi alé napu tabilé rióle.

33 Nobi we'káchigo ralámuli etélekó simíbachi, 'lige machile kochiena simiba 'yénaligo. Bochígimi ejperégame ralámuli júmale ba'wichí suweke, ba-jchabé sébale alué ralámuli alé napu alué barko sebámili nílige.

34 Napu'lige re'kínachi alué Esusi alé bárkochi 'ma we'ká rioga ilile, 'lige Esusi alué ralámuli etesa, na'temale, machíligame pe 'oni mochigo napurigá bo'á tabilé bo'élígime, alekeri beníriole Onorúgame nila ra'íchili 'lige we'ká rejcholi.

35 'Lige abé alí bo'né 'yuga járome anile:

—'Ma alí ju, kulipi chonámala, jena tabilé i'té go'ame.

³⁶ Julawa ralámuli 'mimi riógichi napurigá go'ame ralimela napurigá go'mémpá.

³⁷ 'Lige Esúsika anele:

—'Emi 'yáwaguru go'ame.

'Lige Esusi 'yuga járomeke nejele:

—Asíriga we'ká enomí najkibóleké napurigá 'la umubawa alakí ralámuli go'yame go'ame ralá, napu ekí meme ju bilé rió osá naó mechá nóchaga —nejele.

³⁸ 'Lige Esúsika anele:

—Rukéwagó ralámuli chekí baní nu'tugégame ka.

'Lige alué makué oká Esusi 'yuga járomeke simíbale rukemia, 'lige ku sébaga anele:

—Pe maligi baní o'kame ju ralámuli 'lige oká ro'chí 'yúriga.

³⁹⁻⁴⁰ 'Lige Esusi nulele ralámuli napurigá mochímala 'mimi gajsalachi amoba, napurigá e'megami namó mochímala nasipa siento neraga, 'lige bilé siento neraga.

⁴¹ 'Liko Esusi 'wile alué maligi baní 'lige alué oká ro'chí 'yúriga, 'lige o'weti rewagachi e'negá iligá 'lige cheliera 'yale Onorúgame.* A'lige tabé chi'wánaga alué baní, 'yale alué bo'né makué oká 'yuga járome napurigá alué ralámuli kógimala. Abi-ena a'chigó olale alué ro'chíchigó, chi'wánale alué oká ro'chí 'lige ralámuli kógile.

⁴² Suwábaga ralámuli bosaga go'ale alué baní ro'chí 'yúriga.

* **6:41** Alué israelita ralámuli 'ya mochígame alarigá nokame nile napu'lige go'mea, Onorúgame 'yuga ra'íchame nile, cheliera anegá Onorúgame 'la nejígorikábá go'ame.

43 'Lige makué oká atabé bochile alué u'kuchí baní mojágame rasírigame ro'chítiri 'yúriga.

44 Maligi mili rió nile napu alué baní go'ale 'lige ro'chítiri. Abiena go'ale we'ká umugí 'lige we'ká u'kuchítiri.

Jena ruwimela Esusi ba'wichí amoba enáligo

45 A'lige pe yati nulale Esusi napurigá alué bo'né 'yuga járome jímamala alé bárkochi 'lige júlale napurigá bajonímala alé wa'lú ba'wí ilígichi napurigá simámala alé Betsáira anilichi. 'Lige Esúsika abajá rejpile ralámuli kumi galírale julia.

46 Esusi pe i'libeko simile re'pá bilena rabomi 'lige Onorúgame 'yuga ra'íchale.

47 Napu'lige 'ma chonaso 'lige alué barko nasipa wa'lú ba'wichí enale, 'lige Esúsika bijí alé re'pá rabó ilile.

48 'Lige amulí che'lachi 'lige Esusi etele 'we nóchali olao alué barko o'toa alué bo'né 'yuga járome 'we a'wágame ekáligime, 'lige Esúsika simile ba'wichí amoba simigá tabilé a'kega bajonimia na'lebo tabilé asigá barko 'lige sébale napu alué bo'né 'yuga járome mochile bárkochi.

49-50 'Lige alué bo'né 'yuga járomeka majale alué Esusi etesa alé ba'wichí amoba enágichi. Mayele bilé mukúgame alawala ko 'lige bochí anile majaga. 'Lige Esúsika yati anele:

—¡Ne Esusi ju, tase majawa!

51 'Lige 'mole alé bárkochi Esusi, 'lige 'ma asíbale eká. 'Lige alué 'yuga járomeka 'nátale: «¿Churigá 'la yati asíbale eká? ¿Churigá 'la eyena ba'wichí amoba?»

52 'Lige aminami 'nátale: «¿Churigá 'la bosárole alakí ralámuli pe maligi banite 'lige oká ro'chite?»

Alarigá 'nátale tabilé 'cho machíligame chieri ko Esusi.

Jena ruwimela Esusi nayúkame 'yóligo

⁵³ Napu'lige sebasa wa'lú ba'wichí suwé alé napu Genesareta anilichi nile, alé a'rele chega alué barko.†

⁵⁴ Napu'lige pe kulí re'kichi Esusi, suwábaga ralámuli alé ejperégame machile Esusi ko alué bárkochi re'kime.

⁵⁵⁻⁵⁶ 'Lige ralámuli simíbale nayúkame nolamia echúrimi riógichi 'lige a'pale alemi napu Esusi eyénale, panápuri napu eyénale Esusi alemi a'pile nayúkame 'lige tánale Esusi napurigá nayúkame Esusi o'páchala nochámala. Suwábaga nayúkame napu ekí nochale Esusi o'páchala sa'wile nayua.

7

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralámuli bariseo 'lige alué ralámuli Moisesi nila nulalí beníriame

¹ Bilé rawé jaré bariseo 'lige jaré Moisesi nila nulalí beníriame a'bemi jábale napu Esusi asale, 'lige alué ralámulika Rusalénika jsíligo.

² Napu'lige etesa tabilé panígisa go'yó go'ame alué Esusi 'yuga járome napurigá nokame nile alué a'boi, a'liko ruyeale ayoga tabilé 'la ko alarigá nokiá.

³ (Bariséoka 'lige alué ralámuli Moisesi nila nulalí beníriame pe ralámuli jurío nile 'lige alué ralámuli panígime nile sekala napu'lige go'mea a'chigóriga napurigá nokame nile alué 'ya mochígame. Tase

† 6:53 Tabilé sébale alé Betsáira anilichi, uchéchigo bilena sébale.

regá 'nátaga nokame nile: «Panígime nébá cha chóligame sekégame kame ne», pe eligá regá 'nátaga nokame nile: «Panígime neba go'mea, alarigá Onorúgame abichilubi 'la na'temámala ne'chí.»

⁴ Napu'lige go'ame ralimea simasa ku sébaga yati panígime nile tabilé 'cho go'yá go'ame. 'We a'lá panígisiká 'la Onorúgame 'kúchila kolale a'boi 'la sébili olame kóriká. Aminami 'we a'lá pagome nílechigó bejtoli 'lige sikolí regá 'nátaga: «'We a'lá pagómala ne bejtoli 'lige sikolí, alarigá Onorúgame abichilubi na'temámala ne'chí», 'lige we'ká e'karúriga nokale napurigá nokame nile a'boi.)

⁵ A'lige bariseo 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame si rukele Esusi:

—¿Chonigá mué 'yuga járome ka tabilé panígisa go'áché, napurigá nokale alué 'ya mochígame ralámuli? —anele.

⁶ 'Lige Esúsika anele:

—'Émika 'we a'lá 'nátame kolale ke, peka alarigá nulame kachi Onorúgame. 'We a'lá bijchiá anile napu'lige rejcholi nejía 'ya alué Isaíasi alué napu ruwime nile napu anélige Onorúgame, alué regá osale:

Ra'icha 'emi napurigá 'la nirame Onorúgame, nobi tabiléchigo Onorúgame 'yuga 'nátame kéréko 'emi.

⁷ Rekó 'la piesta newae pecha 'la júkó pecha 'la Onorúgame 'yuga 'nátame ka 'emi, 'émika pe a'boi nulalila beníriame ju, 'lige 'la Onorúgame nulalila korime ju 'emi alué nóchili newagá.

Ye rejcholi nejile alué Isaíasi.

⁸ Alarigá ju 'emi bariseo 'lige 'emi Moisesi nulalila beníriame. 'Emi 'ma tabilé e'wame ju napu nulá Onorúgame, pe napurigá nokame ju 'emi a'boi, pe alueka 'la oyérame ju 'emi.

⁹ Abiena anele Esusi:

—Gu'línaga ra'icha 'emi, 'ma a'rele 'emi Onorúgame nila ra'íchili, 'ma tabilé nirame ju 'emi Onorúgame nila ra'íchali, pe a'boi ra'ichálila 'la nirá 'emi.

¹⁰ Alué Moisesi osale Onorúgame ra'ichálila 'ya, regá anime:

¹¹ «'La niraga etéwaká mué bo'né o'nola 'lige eyélatiri. Bilé towí o'nola 'lige eyela saíla neraga ra'íchame, alué towika o'toboli ju me'liboa.» Alarigá anime osale Moisesi.

¹² Nobi 'emi ralámuika beníriame júkó 'we a'lá kóriká tabilé gu'írilía bo'né o'nola, eyélatiri, 'emi 'we a'lá beníriame ju ralámuli napurigá animela: «Tabilé ni ne enomí, suwábaga napu ni ne alueka <korban> ju.» (Korban aniáká: «Onorúgame kógilime» aníame ju.) 'Lige anime júchigó 'emi suwábaga napu ekí alanime ka 'ma tabilé gu'írimili ju bo'né o'nola 'lige eyélatiri.

¹³ Alarigá nokogá 'ma Onorúgame saíla neraga ra'icha 'emi, 'lige abiena uché jaré we'ká ra'íchali benime ju 'emi, alué ra'íchali Onorúgame tabilé galeme ju —anele Esusi alué bariseo 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame.

¹⁴ A'lige Esusi ralámuli bayele, 'lige anele:

—'We a'lá gepusi ye ra'íchili. Ta'lá námota 'emi.

¹⁵ Bilé rió chólígame sekégame ka, alueka tabilé resítiri alawégame kérélamala. Bilé rió pe charigá 'nátaga 'lige chárígá ra'íchaga resítiri alawégame ju.

16 'We a'lá benínálisiká 'we a'lá gepuwa napu aní ne —anile Esusi.

17 Pe'tá i'libeko Esusi ralámuli a'rele, 'lige galírale bajkile. 'Lige alué bo'né 'yuga járomeka 'we rukele napurigá Esusi ruwimela chonime ke aníliga Esusi napu'lige alaniá.

18 'Lige Esúsika anele:

—¿'Émichigó tabilé namo napu aní ne? ¿Tabilé machí 'emi tabilé go'ame ko napu ralámuli resítiri alawégame newá? Go'ame ka tabilé resítiri ju.

19 Go'ame ka pecha sulachí asíbame júkó. Go'ámeke pe rojpachí asíbame ju 'lige ma'chínáme ju. (Alarigá anile Esusi, Onorúgame tabilé resítiri neraga eteo ralámuli rekó pe apiépiri go'ame go'yachi ralámuli.)

20 Esúsika abichilubi ra'íchale 'lige anile:

—Ralámulika resítiri gayéname ju we'ká e'karúgame 'nátaga 'lige chátiri nóchali nóchaga.

21 Suwábaga resítiri 'nátili sulachí ochérame ju.

22 Bilé rió chátiri 'nátame pe apiépiri umugí 'yuga gojchigá einámala, apiépiri ralámuli me'ligá einámala, pe chigoga einámala, we'ká e'karúgame tábiri koruka einámala, 'lige 'yégiga einámala, 'we rióliga einámala, 'we gichiga einámala uché jaré ralámuli, 'we se'wináriga ra'íchaga einámala peka 'la bijchiá kachi (chisme), ruigá einámala napu nokame ju uché jaré ralámuli peka nóchali nígame ke napurigá ruigá einámala, 'we gawéliga einámala uché jaré ralámuli, tabilé 'la niraga eteme nímala uché jaré ralámuli, 'lige e'karúriga 'símala, suwábaga alué resítiri 'nátaliká sulachí o'chérame ju.

²³ Suwábaga yeri 'nátìli pe ralámulichika buyame ju, 'lige alarigá na'tasa 'ma cha ikime kéré alawala.

Jena ruwimela ma'chí páligo Esusi bilé chátiri alawá bilé u'tá mukichi ajtígame tabilé israelita mukí

²⁴ Alé yéniga, Esusi simile alé Tiro anilichi we'ká riógichi. Napu'lige sebasa bilena galírale bajk-ile napurigá tabilé 'wesi ralámuli machimela alé ajtigó. Abirigá machile ralámuli.

²⁵ Pe abiéniko machile bilé mukí 'we a'lá ma'chí pame ko Esusi apiépiri chátiri alawá. Alué mukika bilé iwé chátiri alawá ajchágame eyela nile, 'lige alué iwé eyela galírale a'resa alué iwé, simile alé napu ajtile Esusi 'lige chojkóbisiga ilíbale alemi o'wemi neraga napu Esusi ilile, 'lige 'we e'wérili anele napurigá ma'chí pámala alué chátiri alawá napu ajchágame nile alué iwé.

²⁶ Alué mukí iwé eyélaka tabilé ralámuli israelita nile, se'nú ra'íchame nile, pe griego ra'íchame nile.

²⁷ 'Lige Esúsika anele:

—'La a'rewa napurigá bajchá go'mela go'ame 'kuchi, tabilé 'la ju 'ma bujília alué go'ame 'lige pe o'kochí i'lía alué go'ame. (Yeka pe aniamé nile tabilé 'la ko bajchá ralámuli tabilé israelita gu'írilia.)

²⁸ 'Lige alué mukika nejele:

—Alarigá ju napurigá aní mué, nobi abiena o'kochí mésachi pachárale mochime, napu'lige bilé u'tátiri go'yachí abiena pe'tá nachume ju ru-jsúkame alué o'kochí.

²⁹ 'Lige Esúsika anele:

—Mueka 'we a'lá ma'chígame aní. Simigá ku galírale. Ya'má ma'china alué chátiri alawala mué ranálachi.

³⁰ 'Lige alué mukika yati simile galírale, 'lige rewale ranala kilí bo'ígime tabachi gojchílachi 'ma tabilé chátiri alawégame. Alué chátiri alawá 'ma ma'chínilige.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió najkacholo 'lige tabilé 'me 'la gayéname ra'icha

³¹ A'kinana rawé Esusi simile we'ká riógichi Sironi anilichi. Abiena simile ejiro Rekápoli anilichi. A'lige ku sébale alé wa'lú ba'wí ilígichi Galilea anilichi.

³² 'Lige alemi bilé rió o'tóleru najkicholo, tabilé 'me 'la gayéname ra'icha. 'Lige alué ralámuli 'we anele napurigá nochámala sekate napurigá sa'wimela.

³³ Esúsika o'tole a'miná chajkénami, 'lige makúsate nochale najkachí. A'lige Esusi a'kasole makúsala, 'lige nochale inalá nayume.

³⁴ A'lige e'nénale rewagachi, sewékame iwile. 'Lige anile Esusi arameo ra'íchaga:

—¡Epata! («I'puga ilibawa», anime ke anile.)

³⁵ A'lige yati 'we 'la akeme gayénale alué rió, 'lige 'ma 'la gayénale ra'icha, 'lige o'wínale ra'icha 'we a'lá ma'chígame. 'Lige Esúsika anele ralámuli:

—Tase rupóaká 'emi ralámuli sa'wáligo ne ye najkacholo 'lige tabilé gayéname ra'icha.

³⁶ 'Lige alué ralámulika tabilé e'wale. Abiénachigo ruwílikó ralámuli rekó we'sá anelíe.

³⁷ Suwábaga alué ralámuli napu akele, anile:

—¿Churigá 'la umébame júché sa'wá alué tabilé 'la ra'íchame 'lige tabilé akeme? 'We a'lá 'yole.

Najkacholo 'ma 'la akeme newale. Tabilé ra'íchame 'ma 'la ra'íchame newale.

8

Jena ruwimela Esusi kógiligo go'ame we'ká ralámuli

¹ A'kinana napu'lige alué Esusi bijí alemi eyénachi, uchéchigo siné we'ká napaíle ralámuli alé napu Esusi ajtile. 'Lige bakiá rawé kachi 'ma suwale nu'tugala. A'lige bayele Esusi alué bo'né Esusi 'yuga járome, 'lige regá anele:

² —Na'temá ne ralámuli. Bakiá rawé mochígame jena ne'chí 'yuga. 'Ma suwale nu'tugala.

³ Ku galírale julámala ne, boichimi rekupámala jeloka, jaré 'we e'megá ejperégame nisa —anile Esusi.

⁴ —Jena tabilé 'wesi bejté. Tabilé asé reiboa go'ame —anele alué Esusi 'yuga járome.

⁵ 'Lige rukele Esusi:

—¿Chekí baní o'kame niru 'emi?

—Gichao —anile alué 'yuga járome.

⁶ A'lige Esusi nulele napurigá wijchí mochímala ralámuli. 'Lige 'wile baní, cheliera 'yale Onorúgame, a'tabé chi'wánale, 'lige 'yuga járome 'yale. 'Lige alué Esusi 'yuga járome ralámuli 'yale.

⁷ Abiena bi'tile pe u'kabi u'kuchí ro'chí. 'Lige Esusi cheliera 'yale Onorúgame, 'lige alué 'yuga járome 'yale alué ro'chí napurigá 'yámala ralámuli.

⁸⁻⁹ Naó mili rasígame ralámuli nile. Suwábaga ralámuli go'ale, suwábaga o'pasale. 'Lige alué 'yuga járome gichao morali bochile go'ame rasígame. 'Lige Esusi júlale alué we'ká ralámuli ku ejperélachi,

10 'lige Esusi 'mole bárkochi 'yuga járome si, 'lige simíbale alé Ralmanuta anilichi.

Jena ruwimela Bariseo machinalio Esusi ta'lá bijchiá Onorúgamete julárigame ko

11 Napu a'lige Esusi sebasa alé, jaré bariseo simíbale Esusi e'nemia. Alé o'wínale ra'icha alué Esusi 'yuga regá anigá:

—Aka sa'wawa bilé nayume o 'yawa a'walí bilé mukúgame. Machináliku ramué pala 'la bijchiá Onorúgamete julárigame ka mué.

12 'Liko Esusi sewékame iwile. Tabilé galele 'lige regá anele:

—¿Chonigá machinali 'emi pala 'la Onorúgame júlaligo ne'chí? 'Emi etériga tabilé che'simia ne napu 'emi tani ne'chí —anele.

13 'Lige bárkochi 'mole 'yuga járome si. Simíbale na'lebo 'nálige. (Pe a'bé nile napu alué ralámuli simíbale.)

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bariseo 'we resiti 'nátame ko, 'lige abiena Eroré

14 Esusi 'yuga járome ta néléle baní. Alé bárkochi bi'lepi baní o'ká mochile.

15 'Lige Esusi anele alué 'yuga járome:

—'La 'nátaga. Alué bariseo, Eroré si, napurigá kawali baní ro'ilime alarigá ju —anele.

16 —Esúsika alaní tabiléchigo a'páligame ramué baní —anile alué Esusi 'yuga járomeka a'bopi.

17-18 Esusi 'la machile tabilé inámiligó. 'Lige anele:

—¿Chonigá alaniáché 'emi: «Tabilé a'paru baní»? ¿Tabilé inámolia 'emi? Rekó 'la buségame ke 'emi

tabilé ma'chili 'emi. Rekó 'la najkégame ke 'emi, tabilé aké 'emi. ¿Tabilé nélá 'emi,

¹⁹ napu a'lige ne chi'wana maligi baní a'tabé, maligi mili miná rasígame ralámuli kógimia? ¿Tabilé nélá 'emi alakí rasírgo baní a'tabé chi'wágame?

—Makué oká atabé rasiro —regá nejele alué Esusi 'yuga járomeka.

²⁰ —Aminami abé 'yabé napu a'lige chi'wana ne gichao baní a'tabé, naó mili rasígame ralámuli kógimia, ¿chekí rasírikó a'lige a'tabé chi'wágame baní? —rukele Esusi.

'Lige alué Esusi 'yuga járomeka anile:

—Gichao morali rasiro a'liko.

²¹ A'lige anile:

¿Chonigá tabilé 'cho námuliché 'lige? —anele Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tabilé ma'chílime

²² Napu'lige sebasa Betsáira anilichi, jaré rió a'pale bilé rió tabilé ma'chílime alé Esusi ajtígichi. 'Lige 'we anele Esusi napurigá sa'wámala nochagá.

²³ 'Liko Esusi cha'pile sekala, o'tole a'miná suwemi tabilé riógichi. Alé a'kachípale busila. A'lige nochale busila, 'lige rukele:

²⁴ —¿Jipe 'la ma'chí? ¿'La etiá mué tábiri?

—Etiá ne ralámuli e'yéname, 'la rojá kárépaché —nejele alué rió.

²⁵ 'Lige Esusi uchéchigo siné nochale busila, 'lige alué rioka abé 'la ma'chílime.

²⁶ 'Lige Esusi anele:

—Jipe simigá ku galírale, tase simibóaká alé we'ká riógichi.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Esusi ko Onorúgamete julárigame

²⁷ Esusi, 'lige alué makué oká rió bo'né 'yuga járome, simíbale Sesarea Belipo anilichi ejiro a'tabemi riógichi. Boichimi enagá rukele Esusi bo'né 'yuga járome:

—¿Chieri korí ralámuli ne'chí?

²⁸ 'Lige alué 'yuga járomeka nejele:

—Jaré aní mué ko Juani ralámuli rewarame, ku ajánaligo mayé. 'Lige jaré aní mué kará Elíasi, napu ruwime nile napu anélige Onorúgame 'we 'ya. 'Lige jaré aní mué kará uchéchigo bilé 'we 'ya ajtígame napu ruwime nílige napu anélige Onorúgame —anele alué Esusi 'yuga járome.

²⁹ —¿'Émika, choniágó? —rukele Esusi.

'Lige alésíko Pegro nejele:

—Mueka ju Wa'lula Kristo.*

³⁰ 'Lige Esúsika anele:

—Tabilé 'wesi ruyéwaká.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma me'libólikó alué bo'né

³¹ A'lige Esusi ruyeke bo'né 'yuga járome, alué Onorúgamete julárigame napurigá rió neraga 'we ejelímio 'lige 'we gawélimio alué e'wélala jurío 'lige alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila rejcholi beníríame 'lige 'ma me'libólikó 'lige bakiá rawé kachi ku ajánimio.

³² Suwábaga 'we a'lá ma'chígame ruyeke. A'lige Pégroka Esusi o'tole a'mibemi 'lige ne'óchale:

—Tase alarigá ra'ichawa.

* **8:29** E'nesi glosario «Cristo».

³³ Esusi gu'lile e'nemia uché jarela bo'né 'yuga járome. A'lige Esusi ne'óchale Pegro. Anele:

—Se'wí alé. Mueka ra'icha napurigá Remónisi. Mueka tabilé 'nata napurigá Onorúgame najkí. Mueka 'nata napurigá pe ralámuli.

³⁴ A'lige Esusi bayele ralámuli, 'lige bo'né 'yuga járome. 'Lige anele:

—Bilé rió ne'chí oyérame nisa, tabilé na'támili ju alué rió napurigá najkí alué bo'né. Na'támili júkuru napurigá najkibá ne bo'né. Anáchaga asimeli júkuru rekó resí oliae 'lige tabilé a'rigá ne'chí oyéria.

³⁵ Bilé rió tabilé mukunálime resí níluga ne'chí oyérame kóriká abiena mukumeli ju, tabilé simela re'pá rewagachi. Bilé rió me'lisuga ne'chí oyérame kóriká Onorúgame nila ra'íchili beníruga eyénaga, yati re'pá rewagachi simela alué rió bejtélimia Onorúgame 'yuga.

³⁶ Pecha 'la júkó rekó bilé rió we'ká e'karúgame nígame ke, tabilé 'la Onorúgame oyérame nísaká, 'ma chátiri gainámala bo'né alawala.

³⁷ Alésíko 'ma tabilé gainámala rewagachi moyena. Abéchigo najtékame ju bi'wígame alawega enalia.

³⁸ Bilé rió chijunasa ne'chí oyéruga 'lige ne ra'ichálila beníruga a'lige ne napu ju Onorúgamete julárigame napurigá bilé rió neraga, 'we chijunámala néchigó alué rió 'yuga napu'lige ne uché nawá rewagáchika wa'lú a'walí niga Onorúgame nila, santo ánjeli 'yuga.

9

¹ 'Lige aminami regá anele:

—Neka 'we a'lá ma'chígame ruwí jaré 'emi napu mochí jena tabilé suwimeo 'ma 'la etesa bajchá aliena 'la semáriga nulao Onorúgame jena wijchimo-ba.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo pe'wera se'winátiri gayénaligo

² Ujsani rawé kachi a'kinana, Esusi simile re'pá rabó Pegro si, 'lige Jakobo si, 'lige Juani si. Napu a'lige moinasa, Esusi se'winati gayénale pe'wera.

³ O'páchala rosákame gayénale, 'we chárigá rosákame ta'wesi anaga.

⁴ Yati jsile alé oká rió 'we 'ya ejperégame Elíasi 'lige Moisesi. Ra'íchale Esusi 'yuga. 'Lige alué bakiá rió Esusi 'yuga járomeka etele.

⁵ 'Lige Pégroka anele Esusi:

—Mué Wa'lula, 'we a'lá ju ramué jena jágichi. Jipe bakiá kuchí galí newawa, bilé mué galila, 'lige bilé Moisesi galila, 'lige bilé Elíasi galila.

⁶ Pe alarigá ra'íchale, tabilé machile chonimea. 'We majale alué bakiá rió Esusi 'yuga járome.

⁷ A'lige yati nótale alé rabó napu'lige alé mochígichi. 'Lige ma'chí anile bilé ra'íchili alé nolíraleka. Regá anime:

—Yeka ne Inolá ju napu 'we galé ne. E'wáwaká napurigá nulá ne Inolá.

⁸ A'lige 'we yati neraga, alué bakiá rió Esusi 'yuga járome echúromi e'nénale 'lige tabilé rewale Elíasi 'lige Moisesi. Esusi bi'neli ilígame etele.

⁹ Napu'lige ku e'tegínasa, Esusi anile:

—Tase ruyéwaká ralámuli napu eteru. Napu a'lige ne, napu julárigame ju Onorúgamete napurigá rió neraga, ku ajánasa, a'liko 'la ju ruyá.

10 'Lige alué bakiá rió tabilé ruwile. We'sá anile a'bopi: «¿Chonigá alanílepué ku asísimio?» anile a'boi.

11 A'kinana, boichimi 'yéniga, alué Esusi 'yuga járome rukele alué Esusi:

—¿Chonigá aní alué Moisesi nila nulalí beníriame seabamio bajchabé bilé rió Elíasi rewégame ta'chó nawachi alué Kristo?

12 'Lige Esúsika regá anele:

—Elíasi* bajchá sébale 'we a'lá o'wé bowechi jawamia ralámuli jena wijchimoba napurigá 'la sébili mochímala napu'lige sébachi alué Onorúgamete julárigame. 'Lige 'ma sebasa alué Elíasi ralámuli o'wé ajawamia, ¿chonigá alué osilí alarigá ruwí 'we resí olawa alué Onorúgamete julárigame napurigá rió neraga?

13 'We a'lá animé ne. Rekó we'ká ralámuli 'we a'lá e'wílige alué Elíasi, abiena 'we resí oláliru, napurigá resí oláwili ju alué Onorúgamete julárigame napurigá rió. Suwábaga alué 'we 'ya osirúgime nile alarigá ikimeo jipe.

Jena ruwimela Esusi 'yuga járome tabilé umébaligo bilé chátiri alawá ma'chí 'pa

14 Napu a'lige Esusi ku sebasa napu mochile alué Esusi 'yuga járome, Esúsika etele we'ká ralámuli mochigo alemi 'lige etele jaré Moisesi nila nulalí beníriame e'wele ra'íchachi ayoga alué Esusi 'yuga járome 'yuga.

* **9:12** Alué Esusi Elíasi aníá pe Juani olagá anile, alué Juani napu ralámuli rewaramé nile ba'wichí bokobuga.

15 Napu a'lige etesa aleka enagó Esusi yati simíbale repórimia 'we ra'sálagá suwábaga alué we'ká ralámuli, 'lige 'we a'lá niraga repóri-le.

16 A'lige Esusi rukele alué ralámuli:

—'Émika ¿tachiri ra'ichalia alué Moisesi nila nula-lí beníriame sí? Bochí aníá aníchaneguru.

17 'Lige bilé ralámuli nejele:

—Mué beníriame, jeka a'pá ne ye towí, ne inolá, chátiri alawá ajchágame ju, tabilé gayéname ju ra'icha. A'pá ne napurigá mué ma'chí pámala alué chátiri alawá.

18 Wijchí rekábame ju, ronuega bo'írame ju chu'ala, chi'name ju ramalá a'wágame i'kiga, a'wáraga bo'írame ju rekúpaga, 'ma ruyé ne mué 'yuga járome, tabilé umeba ma'chí 'pa alué chátiri alawá.

19 Esúsika anele ralámuli:

—¿Chéniko sí 'la machimélaché 'emi ralámuli 'lige 'emi ne 'yuga járome churigá 'yólime ka? 'Ma we'ká rawé ajtíkuru ne 'emi 'yuga. Jeka o'tó alué towí.

20 'Liko alé o'tóliru alué towí. Napu'lige alué towí etesa Esusi, alué chátiri alawá yati wijchí rekábale alué towí gajpalaka, ronuégame chu'ega.

21 Esusi rukele o'nola:

—¿Chekí rawé ju alué chátiri alawala bajkísá ye towichi?

'Lige o'nólaka nejele:

—'Ma wa'lubé kachi bajkile.

22 Alué chátiri alawá panápurimi pame ju na'ichimi, 'lige ba'wichimi, me'lináliga. Na'temápuaká ramué. Gu'írowaká ramué 'la umubásaká mué.

23 'Lige Esúsika anele:

—¿Mueka chonigá anéché «'la umubásiká mué»? Mué 'la bijchígasaká 'la umébane ko ne, 'la umubámala ne.

²⁴ Alué towí o'nólaka anile:

—Ne 'la bijchigi 'la umébane ko mué. Tabilé we'ká namo ne. Gu'írowaká ne napurigá abé 'la bijchígimala ne uché rajpé 'la umébane ko mué.

²⁵ Napu'lige Esusi etea namó mochíbachi ralámuli alemi napu ilile, anele alué chátiri alawá alué towichi ajtígame:

—Mué 'sile najkacholo newá ye towí. Mué 'sile tabilé ra'íchame newá ye towí. ¡Ma'chini, tabilé siné uché bajkibóaká ye towichi! —anele Esusi.

²⁶ 'Ma ma'chínamia alué chátiri alawá, a'wágame sinale 'lige gajpalaka rekárale alué towí ronuega chu'ega, 'lige ma'chínale, wijchí rekábasa a'rele napurigá mukúgame neraga alué towí.

'Lige ralámulika anile alué towí etega:

—¡'Ma mukúgame ju!

²⁷ A'liko Esusi cha'pile sekala, 'lige o'weti elale. Ajágame nile.

²⁸ Napu'lige bilena galírale mochiga, Esusi 'yuga járomeka rukele alué Esusi:

—¿Chonigá tabilé gainárupeché ramueka ma'chí 'pa alué chátiri alawá?

²⁹ 'Lige Esúsika nejele:

—Napu'lige ma'chí 'pa bilé chátiri alawá bilé ralámulichi ajtígame, 'we a'lá na'tawa Onorúgame 'yuga 'lige iwérali tánisa a'lige kulí gainámala 'emi ma'chí pa alieti alawá. Tabilé tánisa 'emi iwérali Onorúgame, tabilé umubámala 'emi —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi uchéchigo siné aníligo me'liboli ko 'lige ku ajánimili ko

³⁰ A'kinana simile Esusi 'lige bo'né 'yuga járome. Simíbale alé ejiro Galilea anilichi. 'Lige Esusi tabilé najkile napurigá ralámuli Galilea ejperégame machimela alé mochigo alé Galilea alué Esusi 'lige 'yuga járome.

³¹ Alué Esusi bi'neli asínalile beniria bo'né 'yuga járome, 'lige regá anele:

—Napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'ma cha'piboli ju pe 'wemi 'lige 'ma me'liboli ju. Me'lisuga, pe bakiá rawé kachi ku ajánamala. (Alué Esúsika pe bo'né olagá anime ke anile.)

³² Alué Esusi 'yuga járomeka tabilé námale napu anile Esusi. Majale rukegá. A'kinana Esusi 'yuga járome boichimi 'yéniga ra'íchale a'boi:

—¿Chieri 'nalina abé Wa'lula júpué ramué? —anile.

³³ Napu'lige sebase we'ká riógachi Kapernaumi anilichi mo'ile pachá galírale napu che'labámili nile 'lige Esúsika rukele alué bo'né 'yuga járome:

—¿Tachiri choniae 'emi boichika 'yénaga?

³⁴ 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka tabilé nejele machíligame ayomio Esusi.

³⁵ 'Liko asíbale Esusi, 'lige bayele alué makué oká bo'né Esusi 'yuga járome 'lige anele:

—Wa'lula nínilisiká, gu'írimili júkuru suwábaga ralámuli. Tabilé bo'nepi na'temámili júkuru.

³⁶ A'lige Esusi mutule bilé ta towí 'lige anele alué makué oká rió:

³⁷ —'Emi napu 'we a'lá niraga eté bilé ta towí 'la ne'chí oyériga, 'liko 'we a'lá nirame ju ne'chí. 'Emi

ne'chí nirasa 'liko 'la nirame ju Onorúgame, alué napu júlale ne'chí —alarigá anile Esusi.

³⁸ 'Lige alué Juani, napu Esusi 'yuga ilírome nile, anele Esusi:

—Mué Wa'lula, alé 'mi ajtí bilé rió 'we buyáname u'kuchí remónisi alawala ralámulichi mochígame regá anigá: «Esusi a'walílate buyasa 'la kápá 'emi chátiri alawá, yati buyasi, a'rewa ye rió.» 'Lige ramueka sulíruturu, pecha ramué 'yuga oyame kame alué rió.

³⁹ 'Liko Esúsika anele:

—Tabilé che anétéliko. Bilé rió buyáname chátiri alawá regá anigá: «Esusi a'walílate buyasa 'la kápá 'emi chátiri alawá», bilé rió alarigá nóchame ka 'we a'lá ra'ichámala ne'chí olagá.

⁴⁰ Ralámuli tabilé saíla nisa ramué, ramué gompaniérola kéré.

⁴¹ Bilé rió rekó pe bilé alabá ba'wí 'yae 'emi ne'chí oyérame kóriká, 'liko Onorúgame 'la semati raweli 'yámala alué rió.

⁴² › Bilé rió resiti 'nátili 'yame bilé ta towí kulí benime Onorúgame nila ra'íchili, abé 'la nímala si'líka mukusá ba'ichí rojkógachi pásiga majtá golótiga.

⁴³ Mué 'we cha 'sisa mué bo'né sekálate, 'ma rejpunawa alué seká. Abé a'lá nímala Onorúgame e'wilia tabilé sekega, tase simiá oká sekega o'wékana jiérnochi alé napu tabilé siné cho'ime ju na'í.

⁴⁴ Alé alué kuchili tabilé siné a'rémili ju ralámuli sa'pala go'yá. 'Lige alé nabí rajame ju na'í. Tabilé siné cho'ime ju.†

† 9:44 E'nesi Isaías 66:24.

45 Mué resí 'sika enasa mué ronólate, rejpunawa ronola. Abé a'lá ju Onorúgame e'wiliá tabilé ronega, tase simiá re'lé jiérnochi oká ronega.

46 Alé alué kuchili tabilé siné a'reme ju ralámuli sa'pala go'yá. 'Lige alé nabí rajame ju na'í. Tabilé siné cho'ime ju.

47 Mué 'we chátiri na'tasa chátiri etega, ma'chí buinawa alué busí. Abé a'lá níkala Onorúgame e'wilia tabilé busega, tase simiá re'lé jiérnochi oká busega,‡

48 alé napu alué kuchili tabilé siné a'reme ju ralámuli sa'pala go'yá. 'Lige alé nabí rajame ju na'í. Tabilé siné cho'ime ju.

49 › Apiépiri ralámuli ne'chí najátasaká resí ikimela. Alué resí ikiame ju napurigá oná.

50 Oná 'we a'lá ju 'la ajkabasa go'ame. Tabilé ajkabasa go'ame, pe tabilé 'la ajkabame ju alué oná. § Alarigá ju alué resí ikiame napurigá oná. Alué resí ikiame 'la gu'írame nisa ralámuli 'we a'lá 'nata Onorúgame 'yuga a'liko napurigá oná 'la ajkabame alarigá ju. Alué resí ikiame tabilé gu'írome nísaká alué ralámuli 'we a'lá 'nata Onorúgame 'yuga, a'liko tabilé 'la ju. 'Liko alué resí ikiame ju napurigá oná tabilé ajkabame. Tase we'kuawa alué resí ikiame gu'írome ko Onorúgame si na'talia 'liko 'we ganíliga ejperélamala 'emi suwábaga.

‡ 9:47 Bersíkulo 44 'lige 46 tabilé uchú alué 'we 'ya osirúgime osilichi. § 9:50 Onaka abiena unilime ju 'yowa. Abiena unilime ju napurigá tabilé bikimela sa'pá. Abiena unilime ju napurigá bi'wewa jiero. Abiena unilime ju telsante niraga. Abiena uneme nile alué ralámuli ebreo napu'lige Onorúgame kógime nile go'ame ruigá Onorúgame tabilé siné chajkena ilíbame ju, nabí 'we a'lá sébali olame ju napu aní bo'né.

10

Jena ruwimela Esusi rejcholi ruyéligo suwábaga alué ralámuli newíkame napurigá tabilé rojámala

¹ Alé Kapernaumi asigá, simile alé bilena alé a'bé bakochi Jorani anilichi, aleka napu ma'chíname ju alué rayénali napu Jurea anilime nílechigó napurigá alué ejiro Jurea anilime.* Nabí rawé we'ká ralámuli napaíle. 'Lige Esúsika benírale rejcholi alué ralámuli. Alarigá 'sime nile.

² 'Lige alé jsile bariseo pe rukemia chonirá Esusi. 'Lige rukele:

—¿'La ju bilé rió mukí a'rea newíkame?

³ 'Lige Esúsika rukele:

—¿Tachiri rejcholi nejile ko alué rió Moisesi 'ya? —rukele Esusi.

⁴ 'Lige alué bariséoka anile:

—Moisesi anile 'la ko bilé mukí a'rilía, bilé apeli 'yásiká regá anime: «Jípesí 'ma tabilé napaíka ejperélamala napugiti 'ma rojágame kame ye oká ralámuli, 'ma tabilé newíkame», anime nísaká alué apeli.

⁵ Esúsika anele:

—Ralámuli cha nokame kame. Alekeri Moisesi benírele alué rejcholi.

⁶ 'Ya bajchabé Onorúgame tabilé benírele alué rejcholi. Onorúgame nila ra'íchili regá aní: «Napu'lige Onorúgame newale gawí, newale bilé rió, 'lige bilé mukí.»

⁷ Alekeri newime ju 'lige waná galírime ju,

⁸ 'lige napuíka okome ju. Alésíko napurigá bi'lepi ralámuli 'nátame níkala okaka,

* **10:1** Jaréchigo aní simáriligo alé ejiro Jurea 'lige bajuníligo alé bakochi Jorani anilime.

9 'lige Onorúgame tabilé najkí napurigá ro-janawa napu bo'né napabule.

10 Abé alí, napu'lige galírale mochiga, alué Esusi 'yuga járome ka rukele Esusi:

—¿Chonime ke napu mué ruyá anié kulipi?

11 'Lige Esúsika nejele:

—Bilé rió mukí a'resa, uché bilé mukí rewame ju, tabilé 'la ju alué 'nátili.

12 Abiena 'we resítiri ju ala'simía bilé mukí rió a'resa uché bilé rió rewisá, tabilé 'la ju alué 'nátili. 'We resítiri ju ala'simía.

Jena ruwimela Esusi tániligo Onorúgame napurigá gu'írimala 'kuchi

13 Ralámulika u'kuchí 'kuchi a'pile alemi alué Esusi napurigá cha'pimela sekate. Napu a'lige machisá alué 'yuga járome, ne'óchale alué ralámuli u'kuchítiri.

14 Esúsika ayole alué Esusi 'yuga járome 'yuga. Anele:

—Tase che anewa, a'rewa 'nalina napurigá jeka smela alué u'kuchítiri. 'Emi alué u'kuchítiri etega, benimela 'emi Onorúgame e'wiga. Suwábaga ralámuli napu 'we a'lá e'wame ju napurigá ye u'kuchítiri, alueka 'we a'lá nulalíame ju sulachí Onorúgamete.

15 Neka 'we a'lá bijchiga aní. 'Emi tabilé e'wisa Onorúgame napurigá nokame ju ye u'kuchítiri, tabilé siné ganíliga e'yénamala 'emi Onorúgame 'yuga. Napurigá bilé u'tátiri 'we yati e'wime Onorúgame, a'chigóriga nímili júkuru 'émichigó napurigá alué u'tátiri 'la yati e'wime Onorúgame.

16 A'lige alué Esusi mutule alué u'kuchítiri 'lige mo'ola nochale 'lige tánale Onorúgame napurigá repúmala.

Jena ruwimela bilé rió 'we nígame tabilé oyéraniligo Esusi

17 Bilé rawé Esusi enale simiá, 'lige bilé rió nawá 'we 'maga, 'lige chokóbasiga ilíbale alé o'wemi napu Esusi iligé. 'Lige alué rió anele alué Esusi:

—Mué 'we a'lá beníriame, ¿tachiri chu'simiá 'la ju napurigá bejtélamala ne 'pa rewagachi nabí? —anile alué rió.

18 'Lige Esúsika anele:

—¿Chonigá aniché mué: «'We a'lá beníriame»? Pe bi'neli Onorúgame ju 'we a'lá beníriame.

19 'La machí mué napu Onorúgame nulale. Regá nulale Onorúgame: «Tabilé me'liboa ralámuli, tabilé chigowa aminami, tabilé se'nú mukí 'yuga gojchi-boá, tabilé 'yega ra'icháwaká, tase bujewa bilé rió tábiri o'ká enágame 'yégiga, 'la niraga etewa mué o'nola 'lige mué eyela» —alarigá anele Esusi.

20 'Lige alué rioka anile a'lige:

—Neka 'we a'lá sébali olá suwábaga alué nulalí u'tá ka jipe abiena si.

21 'Lige Esúsika 'we na'temale, 'lige anele:

—Aba bilé tábiri rokáré. Bilé tábiri tabilé 'cho 'la sébali olá mué. Simigá ralinéwaká suwábaga alué mué nila tábiri, 'lige kógiwaká alué enomí alué ralámuli tabilé nígame. 'Lige ne'chí najátawa. Alarigáká 'la narémala mué semati raweli 'pa rewagachi.

22 'Liko alué rió kilí ilíbale, seweka simiá kíbale cha we'ká tábiri nígame níligame. Tabilé ralinénele bo'né nila.

23 'Liko Esusi e'néniga bo'né 'yuga járome, anele:
—We'ká alué ralámuli 'we nígame we'ká e'karúgame tabilé elime ju napurigá Onorúgamete nulewa sulachí. Pe napurigá a'boi 'nata, pe alarigá 'la sébili nirá.

24 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka lale: «¿Chonigá aníché Esusi alaniá?» 'Lige Esúsika anele uchéchigo siné:

—We'ká ralámuli napu 'we 'nátame ju we'ká e'karúgame niga asinálime, tabilé najkime ju napurigá Onorúgamete nulewa sulachí.

25 We'ká rió we'ká bukégame akasí, chibátiri, bo'átiri, tabilé nélé Onorúgame. Bo'né bi'neli 'nata. 'We nóchili olámala alué rió napurigá lisensia 'yámala Onorúgame napurigá Onorúgame nulémala.†

26 'Lige akisá alué Esusi 'yuga járome, tabilé inámole. 'Lige anile a'bopi:

—¿Chieri 'la sebámalawé alé rewagachi?

27 'Lige Esúsika e'néniga anele:

—Bilé rió bo'né 'nátaga tabilé sebámala rewagachi. Onorúgameka 'la nejkúrime ju, alarigáká 'la sebawa rewagachi.

28 A'lige Pégroka anele:

—Ramueka suwábaga tábiri a'réruché mué 'yuga e'yénimia —anile Pegro.

29 'Lige Esúsika anele:

† 10:25 Esúsika regá anile: —'We nóchali olámala bilé rió we'ká bukégame ajágame napurigá lisensia 'yámala Onorúgamete nulelia. Abé 'la tabilé nóchali olámala bilé kameyo bilena wejchá ewalachi simiria.

—Apiépiri rió a'resa galí, rejimátiri, o'nólatiri, eyélatiri, 'kúchitiri, gawítiri, ne 'yuga e'yénimia, benírimia ralámuli Onorúgame nila ra'íchili,

³⁰ Onorúgame wa'lú ganílili 'yámala. 'We ganílimala alué ralámuli Onorúgame oyérame 'yuga. Abiena 'we resí olawa 'lige resí anewa cha nokame ralámulite. 'Lige mukusá 'pa rewagachi asiméleké nabí.

³¹ Alué napu bajchá ilinálime ju, alueka pe guwana juláwili ju. 'Lige alué 'we guwana ilígame, alueka 'mi bajchá eláwili ju.

Jena ruwimela uchéchigo siné aníligo Esusi 'ma me'liboli ko 'ma baisá nile alésíko alaniá Esusi

³² E'yénale bowesia Rusaleni simiba. Esusi bajchá enale. 'Lige alué we'ká oyérameka nujubami 'yénale, 'lige regá na'tasia e'yénale: «¡Esúsika 'la tabilé majanti!» napugiti Esúsika abirigá alemi Rusaleni simiá enáligime rekó machié me'liboli ko alé Rusaleni. Uchéchigo jaré napu abé guwana e'yénale 'we majale. 'Lige Esúsika waná bi'neli o'tole alué makué oká rió bo'né 'yuga járome.

³³ 'Lige regá anele:

—Ramueka 'a e'nárúkuru Rusaleni simiba. Alué napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'ma cha'piboli ju, 'lige 'ma o'toboli ju napu mochí alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame. Alué e'wélala o'tomela a'miná uchéchigo bilena e'sena ralámuli mochígichi napu tabilé jurío ju napurigá alemi me'liboa.

³⁴ 'Lige tabilé 'cho me'á, alué ralámuli 'we gawélimala 'lige a'kachípamala 'lige wejpisópua,

'lige me'liboli ju. Mukusá pe bakiá rawé kachi ku ajánamala —anile Esusi.

Jena ruwimela Jakobo (Santiago) 'lige Juani tánaligo nóchali Esusi

³⁵ A'lige Jakobo, 'lige Juani, Sebereo 'kúchila,

³⁶ a'bemi simíbale Esusi ajtígachi 'lige anele:

—Mué beníriame, pe rekó, nóchali 'yáwaká ramué.

³⁷ —¿Tachiri nóchali najkiá 'emi? —rukele Esusi.

—Napu'lige mué wa'lula selígame asibasa, ramueka a'naguka mochíwaká mué ajtígichi napurigá e'sélikame u'kuchípala nímala ramué, bilé wajtoná, bilé o'iná.

³⁸ 'Lige Esusi anele:

—'Emi tabilé machí aliena nóchali ko. ¿'Lacha anachasa júkó 'emi ne'chí 'yuga? ¿'Lacha anachámala 'emi resí ikiá napurigá ne resí ikimela?

³⁹ —Abiena 'la anacháwaleké —nejele Akobo 'lige Juani.

—Bijchiá resí ikimela 'emi. Me'liboa ne. Abiena me'liboa 'emi.

⁴⁰ Tabilé ne 'símala a'naguka e'wélala mochía 'emi. Pe Onorúgameka 'la machí chieri mochiamio napurigá nochámala alué nóchali —anile Esusi.

⁴¹ Uché jaré Esusi 'yuga járome machile nóchali táligo, alekeri na'áwale. 'Lige Esusi bayele suwábaga alué makué oká bo'né 'yuga járome,

⁴² 'lige anele:

—'Emi 'la machíguru napu ekí e'wélala 'we riólame ka, 'lige 'we iwégame nulame ka, napuchibi olagá ralámuli, 'lige alué e'sélikame u'kuchípala a'chigóriga nulame ju.

43 'Emi tabilé alarigá nulámili júkuru.

44 Alué abé wa'lula nínilisi ka, gu'írimili júkuru uché jaré ralámuli, tabilé rióliga, napurigá nóchame neraga.

45 Alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga tabilé nawápá napurigá gu'íriwa ralámulite. Alueka nawákuru gu'írimia uché jaré ralámuli, alué bo'nepi mukugá buinamia chátiri bowechi we'ká ralámuli.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tabilé ma'chílime

46 A'lige sébale we'ká riógichi Jerikó anilichi. Napu'lige Esusi 'ma simichi alé Jerikó yéniga alué bo'né 'yuga járome si, 'lige we'ká ralámuli napu Kapernaúmika si 'yénale, 'lige alemi boichimi asale bilé rió tabilé ma'chílime, Bartimeo anilime (Bartimeo aniáká Timeo inolá aniname ju). Alé asale boichí suwemi enomí taa.

47 Napu a'lige alué tabilé ma'chílime machisá Esusi Nasareta bejtégame a'bemi enegó, a'wágame ra'íchaga bayele regá anigá:

—¡Mué Esusi, Rabí rijimala, Rabí 'we 'ya ajtígame, pe rekó na'temápuaká ne'chí! —anile.

48 We'kaka sulile alanichi napurigá tabilé aminabi a'wágame ra'ichámala. 'Lige alué rioka tabilé e'wale. Aminabi anile rekó sulílie:

—¡Mué Esusi, Rabí rijimala, alué rabí napu 'we 'ya asale, pe rekó, na'temápogó ne! —anele.

49 Akisá yati kilí ilíbale Esusi, 'lige anile:

—Jeka bayéwagó.

'Lige alué Esusi 'yuga járomeka simíbale bayemia. 'Lige anele nawiga:

—Tase chéláwa. 'Mi simérá mué. Esusi repá 'naka.

⁵⁰ 'Liko alué rió tabilé ma'chílime alué gemá wíjchí pasa, iwégame o'pochile, 'lige simile alé napu Esusi ilile.

⁵¹ Esúsika rukele:

—¿Tachiri najkí mué?

'Lige alué tabilé ma'chílimeka nejele:

—Mué beníriame, najkí ne napurigá ne'chí 'yómala mué napurigá 'la ma'chílimala ne ku.

⁵² Esúsika anele:

—Simigá ku mué bejtélachi. Sa'wíkuru mué, 'la bijchígiligame mué 'la sa'wame ko ne —anele.

Yati 'la ma'chílile alué tabilé ma'chílime. 'Lige tabiléchigo simíleko galírale, pe simile alemi guwánami napu we'ká ralámuli 'yénale.

11

Jena ruwimela ralámuli e'wele ra'íchaga aníligo Wa'lula ko Esusi

¹ Napu'lige 'ma amulí seba 'yéniga alé Rusaleni alué Esusi 'lige gompaniérola jábale alé Olibo rewégichi rabó re'leberi, alé napu okaná we'ká riógachi nile, bilena Be'tagé 'lige uché bilena Betania rewégachi.

² 'Lige Esúsika anele oká alué bo'né 'yuga járome:

—Simíbaga alé 'mi we'ká riógachi, 'mi alé napu ma'chigá ju, 'lige alé riógichi sebasá, 'emi etémala bilé bulito u'tá chériga chujkúgame tabilé 'cho asilime. 'Lige 'ma su'panasa jeka o'tobóaká baníriga.

³ 'Lige bilé rió rukisá chonigá su'panalio alué bulito, yati anewa: «Alué Wa'lula najkí napurigá

tanewa ye bulito, pe yati ku ronolawa ramué», anile Esusi.

⁴ 'Liko alué oká rió Esusi 'yuga járome yati simíbale 'lige alé bilénami riógichi sebasa etele bilé bulito u'tá chériga chujkúgame bilé o'tónachi alé a'bé yochi galírale, 'lige su'pánale.

⁵ 'Lige jaré rió jale alé 'lige bilé alué rió alemi ajtígame rukele:

—¿Chonigá su'panaru alué bulito?

⁶ 'Liko alué Esúsitate julárigame ruyele 'la sébili napurigá ané'lige Esusi. 'Liko alué rió rukeme yati 'la elile napurigá 'la o'tomela.

⁷ Alésíko yati o'tole alué bulito napu alé Esusi ajtile. 'Lige alué a'pasa alué bulito, bujale alué i'weli o'pacha a'boi o'páchala 'lige pérále alué bulito, 'lige Esúsika yati asele alué bulito, 'lige asigá simile.

⁸ 'Lige we'ká ralámuli pésiga 'yénale boichimi a'boi o'páchala i'weli, 'lige alué bulito alemi amóbami simírole, 'lige jaréchigo sa'ó sawala ro'asia e'yénale alemi boichimi.

⁹ Suwábaga ralámuli guwánami 'yénigame 'lige bajchabemi 'yénigame 'we ra'sálásia 'yénale regá anisia:

—¡Wa'lula ju Onorúgame! ¡'We a'lá semá 'sime ju alué Onorúgamete julárigame!

¹⁰ ¡Onorúgame 'ma a'lá nulémala ralámuli! ¡'Ma nawá alué Rabí rijimala! ¡Suwábaga 'we semátiri nímala!*

¹¹ Alarigá bajkile Esusi alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi aleké bulito asigá 'lige re'kile bulítóchi 'lige re'kisa bajkile abé pachami alé

* **11:10** E'nesi Salmos 118:25-26.

wa'lú re'obá ilígichi ra'pichí, 'lige 'we a'lá e'nesa bochígimi alé ra'pichí, 'ma simile alé Betania rewégichi ta'mé we'ká riógachi,† 'ma 'we alí nílgame amulí chónachi, alué makué oká rió 'yuga simile bo'né 'yuga járome.

Jena ruwimela Esusi 'we ená anegá ne'óchaligo bilé chuná napu tabilé rakeme nile

¹² Melénala be'á 'ma simíbale alé Betania mochige, 'lige boichimi e'yéniga 'we e'lowile Esusi.

¹³ 'Lige etele bilé chuná alemi ilígame boichimi a'bemi 'lige Esúsika yati simile e'nemia pala rakégame ka alué chuná, tabilé rakega ilile alué chuná, pe 'we a'lá sawega ilile, tabilé 'cho sébale raweli napu rakeme nile alué chuná.»‡

¹⁴ 'Liko Esúsika anele alué chuná:

—Tabilé siné go'mela ralámuli mué chuná rakala, 'máchigo tabilé siné rakémili kame mué —anele.

'Lige alué Esusi 'yuga járomeka akele alanichi Esusi.

Jena ruwimela Esusi 'ma mabúligo alué ralineme ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochígame

¹⁵ A'lige sebasa ku alé Rusaleni, Esusi bajkile alé wa'lú re'obachi ra'pichí, 'lige chojkile buyana

† **11:11** Rusalénika 'we we'ká riógame nile, 'lige Betániaká ta'mé 'we we'ká riógame nile. ‡ **11:13** Alé Israeli alué chuná bajchá rakeme ju marso mechá napu'lige 'yame ju chuná sawala. 'Lige abiena rakeme ju abé nujubame. Tabilé rakésaká napu'lige 'yame ju sawala, tabilé rakémili nile abé nujubapi. Siné kachi Esusi anile alué chuná ju napurigá alué bariseo. Bariséoka 'we a'ká ralámuli káré nobi tabiléchigo a'ká ralámuli nílekó. Alué bariseo nile napurigá alué chuná napu 'we rakéganti káréle 'we sawega ilígame nobi tabilé rakégame níliko.

alué ralámuli napu ekí ralineja jale 'lige tábiri alé ra'pichí, 'ma re'nubuga 'lule suwábaga mesa napu enomí nakulíichi nile, 'lige mutuka 'ma re'nubule chulugí baloma ralinélime wakali.

¹⁶ Tabilé a'rele napurigá alemi ra'pichí mochiámala ra'lánaga we'ká e'karúgame tábiri ralinélime.

¹⁷ 'Lige alué e'karúgame tábiri rujsuna 'lige gajuna 'we ruyeke Onorúgame nila ra'íchili. Regá anele:

—¿Tacha machí 'emi regá anime chujkugó alé osilichi napu Onorúgame nila ra'íchili chujkú? Regá anime chujkúché: «Ne galílaká uneme nímala suwábaga ralámuli jena gawichí ejperégame napurigá ra'ichámala Onorúgame 'yuga 'lige napurigá iwérali tánamala. § Alarigá aní Onorúgame nila ra'íchili. 'Émika unéguru ye re'obá Onorúgame galila napurigá pe bilé resó pe chigórigame resola niraga, tabilé 'la nirá 'emi —anele.*

¹⁸ 'Lige alué e'wélala balé abiena alué Moisesi nila nulalí beníríame akele alanichi alué Esusi 'lige chojkile 'nata churigá 'la nítikó me'liá alué Esusi. Me'linálile 'lige 'nátale majaga «we'ká ralámuli alué rió oyerá.» 'Lige tabilé chérigá me'ale alué Esusi napugiti 'we majáligime alué ralámuli, cha we'ká níligame alué ralámuli alemi jágame 'we a'lá 'nátaga gepua alué Esusi benírachi alué rejcholi.

¹⁹ 'Ma alí 'ma chónachi simile Esusi bo'né 'yuga járome 'yuga. 'Ma simíbale alé Rusaleni mochige.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka

§ 11:17 E'nesi Isaías 56:7. * 11:17 E'nesi Jeremías 7:11.

napu'lige 'la bijchígisiga 'la a'walí nígame ko Onorúgame

²⁰ Uché melénala be'á simíbale alé a'bemi alué chuná ilígichi 'lige etele alué chuná 'ma wakígame chojkichí si, 'ma nawala 'yúriga wakíbale alué chuná.

²¹ 'Lige Pegro nélále napu anile alué Esusi rapakónala. Regá anile Pegro:

—Mué Esusi Wa'lula, e'nérigo ye chuná napu mué ne'óchale 'we ená anigá rapako, 'ma wakile.

²² 'Lige Esúsika nejele 'lige regá anele:

—Aka 'we a'lá bijchígíwaguru 'la wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.

²³ Neka 'we a'lá bijchiga aní, 'emi nulesa ye gawí Olibo anilime 'liko 'la simela 'mi mejká wa'lú ba'wí ilígichi napu e'wele barko e'yéname ju, 'lige 'we a'lá bijchígiga anesa 'emi 'we a'lá nejkúromio Onorúgame bo'né a'walílate, 'liko Onorúgame 'la nejkúromala, 'liko 'la simela ye gawí 'mi wa'lú ba'wí ilígichi.

²⁴ Apiépiri tábiri 'la nejkúromala Onorúgame 'la bijchiá bijchígiga tánasaká mué alué nejkúrili.

²⁵⁻²⁶ Napu'lige Onorúgame 'yuga ra'íchachi mué, 'la e'kawa apiépiri ralámuli alué napu 'we resí 'sika ilírome nile mué 'yuga. Mué 'la e'kásaká alué rió 'liko Onorúgame 'la e'kámalachigó mué napu'lige iwérili tánichi mué. Mué tabilé e'kásaká 'liko alué Onorúgame rewagachi ajtíggame tabilé e'kámalachigó —anile Esusi.

Jena ruwimela e'wélala rukéligo Esusi chonigá buyánaligo alué ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochíggame ralineá

27 'Lige ku sébale alé Rusaleni, 'lige alemi wa'lú re'obá ilígichi ra'pichí eyénachi alué Esusi, yati alemi jsile alué e'wélala balé, abiena alué Moisesi nila nulalí beníriame, 'lige alué ralámuli jurío nuleme.

28 'Lige anele:

—Mué Esusi, ¿tachiri najtékame nóchali nígame ju mué? ¿Chiérite ajcharu mué napurigá Wa'lula nulame níkala mué? ¿Tachiri gite buyánaché mué ralámuli wa'lú re'obá ra'pichí mochígame ralineá?

29 'Lige Esúsika anele:

—Ne abiénachigó rukimela bilé ra'íchili, 'la ma'chígame nejiáwaká, 'lige 'la ma'chígame nejiásaká 'emi ne 'la ruwimela chonigá tachiri gite buyánigo ne ralámuli jena ra'pichí mochígame ralineá. Nejiásibá:

30 ¿Chieri júlaliga Juani ralámuli rewarániliga? ¿Onorúgame o pe ralámuli?

31 A'liko alué e'wélala o'maka chojkile ra'icha a'bopi rukegá, regá anile:

—¿Churigá nejiawa? «Onorúgame júlale», anisúká 'liko animela alué Esusi,

32 «'Liko ¿chonigá ta bijchígirupaché 'emi napu anié Juani?» animela alué Esusi. «Aka pe ralámuli nuléleché», anisúká, alué ralámuli jena ra'pichí mochígame 'we ayómala ramué 'yuga, 'wéchigo 'la bijchígiligame o'maka ralámuli 'we 'la Onorúgamete julárigame níligo alué Juani.

33 A'lígeko regá anile alué ralámuli Esusi olagá:

—Tabilé machiáwé chiérite julárigame níligo alué Juani ralámuli rewarániliga.

'Liko Esusi anile:

—Néchigó tabilé ruwimélachigó tachiri gite buyánigo ne suwábaga ralámuli jena ra'pichí ye wa'lú re'obachi mochígame ralineá.

12

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chonokáligo alué we'ká banawá go'yáame rakeme tebume

¹ 'Lige chojkile Esusi regá anea alué ralámuli: —Bilé rió 'yele we'lé alé bo'né gawílachi, 'lige we'lé echale we'ká banawá go'ame rakeme i'wílí anilime. Rejkolichi newale bilena i'pichí alé me'chomia alué banawá rakala napu'lige rakesa alué ba'wila ma'chí pamia, 'lige newale bilé galí re'pá ilígame napurigá alué tebume alé asagá tebúmala alué we'ká banawá rakeme.

› 'Lige owile jaré rió nóchame napurigá tebúmala, nasípasi meka alué banawá rakala, 'lige alué rió gawígameka simile bilénami mejkami.

² Napu'lige sebasa rawé 'wíliame, alué gawígame 'naka júlale bilé piónila napurigá rojanámala nasípasi napu nachume nile alué rió gawígame.

³ Alué tebuka mochígameka tabilé nejínile 'lige 'ma cha'pile alué gawígame piónila alé nawachi, 'ma cho'nale 'lige 'ma kumi júlale 'we ejechasa. 'Liko alué rió 'ma kumi simile tabilé o'ká alué banawá rakala.

⁴ 'Liko alué gawígame uchéchigo bilé piónila júlale, 'lige 'ma sébachi alué piónila alé 'mi 'ma che'wáliru mo'ola bajsibuga rejtete 'lige 'ma kumi juláliru ne'ochasa.

⁵ 'Liko alué gawígame uchéchigo bilé piónila júlale, 'lige 'ma sébachi alué piónila yati me'líliu. Alarigá oláliru suwábaga napu ekí sísiame alemi

napu júlale alué gawíggame alé. Jaré 'we ejelíggame a'rele 'lige jaré 'ma me'ale.

⁶ › Alésíko pe alué gawíggame inolacho rejpile napu 'we a'lá eteme nile 'we a'lá galegá, 'lige abi-ena aluéchigó júlale mayega 'we a'lá niraga etemio. Regá 'nátales: «Yeka 'la niraga etémalaké ne inolá kame.» Napu'lige alué gawíggame inolá sébachi 'mi alé alué banawá jágichi, 'lige anile alué a'boi tebúkame:

⁷ «Pe aluecho ju alué rió gawíggame inolá, 'lige alué júkuru alué o'nola nila nachuámili ye gawí napu'lige o'nola mukusá, alekeri me'liboa, alarigá 'la ramué niga ejtebiwa ye gawí o'nola mukusá», anile.

⁸ 'Lige cha'pisá 'ma me'ale 'lige 'ma pale i'rachi ma'chímana —anile Esusi.

⁹ 'Lige abichilubi anile Esusi:

—¿Alésíko chu'símalawé alué gawíggame? Alueka nawámala suwábaga me'limea alué tebume, 'lige uché jaré mochiámala tebútiga alé.

¹⁰ › ¿Tabiléchala machí 'emi napurigá aní alué osilí napu chujkú Onorúgame nila ra'íchili?

Alué rejte napu gawélile nóchame galí newame, 'lige alué rejteka abé a'lá ma'chínale alé chijtochi ajchalía.

¹¹ Onorúgame bo'né alarigá elale.

'Lige ramué a'boi níriga 'we a'lá semáriga na'tawa

'lige 'we a'lá ganíliga mochiwa

'we a'lá semáriga nejkúrichi Onorúgame —anile Esusi.*

* **12:11** Esusi pe anime ke anile tabilé galegá etémili nile.

12 Alué e'wélala balé, abiena alué Moisesi nulalila beníriame, 'lige abiena alué ralámuli jurío nuleme, abichilubi 'we me'linalia jale alué Esusi 'we a'lá inámaka akéligime suwábaga alué e'wélala ne'óchiga aníligo alué Esusi alaniá, iligá 'we majale cháchigo we'ká jáligame ralámuli alemi. Alésíko pe a'rele alué Esusi 'lige 'ma simíbale, tabilé che olalé.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'yalime ko napu Onorúgame 'yáwili ju

13 Alésíko alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nulalila beníriame, 'lige alué e'wélala napu nuleme ju alué ralámuli jurío, júlale jaré bariseo 'lige jaré Erore gompaniérola rukéniliga jaré ra'íchili pe machínaliga chonirá Esusi.

14 'Lige alué bariseo 'lige alué Erore gompaniérola alemi sigá napu ajtile alué Esusi. Regá rukele:

—Mué beníriame Onorúgame nila ra'íchili, suwábaga ramué 'we a'lá machiaa 'we a'lá bijchiga anió mué suwábaga napu aní mué. Tabilé chéláme ko mué napu aní uché jaré ralámuli. Rekó cha anichi ralámuli mueka abisibi 'we a'lá beníriame ju Onorúgame nila ra'íchili. Mueka tabilé 'yégali ra'íchili beníriame ju. ¿Pala 'la ju nejilia alué enomí napu jena nejílime ju alué wa'lula rey Sesar i'lime? ¿Tabiléchala?

15 Alué Esúsika 'we a'lá machile pe resítiri 'nátaga anió alué ralámuli, machile pe resí olániliga anió Esusi alué ralámuli 'yégiga ra'íchanelega, 'lige anile alué Esusi:

—¿Chonigá alaníbiché 'émika pe resí olániliga 'yégiga ra'íchaga? Aka jeka a'pásigo bilé enomí.

16 'Liko alué bariseo 'lige jaré alué Erore gompaniérola yati a'pile bilé enomé chijtúligame bewárigame alué Esusi, 'lige Esúsika rukele:

—¿Chieri mo'ola ju ye mo'ó jena enomichi ajtígame, 'lige chieri rewalá chujkú ye enomichi?

'Liko alué bariséoka 'lige alué Erore gompaniérola anele:

—Pe alué Wa'lula Sesar.

17 'Liko Esúsika anile:

—Napu alué Wa'lula Sesar nila ju, alueka alué Wa'lula Sesar 'yáwaguru, 'lige alué napu Onorúgame nila ju, alueka alué Onorúgame 'yáwaguru —anile Esusi.

'Lige alué bariséoka 'lige alué jaré Erore gompaniérola 'ma aminabi tabilé che anele, 'ma umérasiga Esúsíte.

Jena ruwimela Esusi aníligo 'la rewagachi simíbame ko alué 'we a'lá a'ká ralámuli alawala napu'lige suwisá

18 Abiena jsile alemi alué saruseo anilime ralámuli, alué napu anime ju tabilé sébame ko rewagachi alué suwígame, 'lige Esusi 'yuga ra'íchale pe'wera, regá anele:

19 —Mué Esusi ralámuli beníriame, Moisesi a'rele bilé osilí 'we 'ya regá anime: Bilé rió mukusá, 'lige a'resa mukí tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga, 'liko alué mukúgame bonila rewimeli ju alué mukí napurigá 'kúchigame nímala alué mukí gunámakame alué mukúgame bonila 'yuga asigá, 'lige alué mukúgame bonila 'kúchila o'chérisa napurigá alué mukúgame 'kúchila kárélamala —anele alué ralámuli saruseo.

'Lige abiena regá anele:

20 —Sinéchigo mochile gichao ejtemali napu rejimá nile, 'lige alué wa'lula ba'chila rewale mukí sineko, 'lige mukule ba'chila tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga.

21 'Lige alué bonila rewale alué repola 'lige 'ma mukúlechigó tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga,

22 'lige alué abé u'tabela rewale alué repola 'lige 'ma mukúlechigó tabilé 'cho 'wesi 'kúchigachigó. 'Lige alarigá ikile alué gichao napu chega riji-mala nile. Alarigá suwile suwábaga alué rijimá. Alué gichao ejtemali suwírisa, mukule alué mukí —anile alué ralámuli saruseo.

'Lige alarigá anesa, 'lige regá rukele:

23 —Napu'lige alé rewagachi sebasa alué gichao ejtemali 'lige alué mukí, aleka ¿chieri 'nalina up-ila nímawé alué mukí napu alué gichao rió gunámakame nile?

24 'Lige Esúsika nejele:

—Tabilé 'la námaka mochí 'emi tabilé 'la machí 'emi Onorúgame nila ra'íchili, tabilé machí 'emi churigá ko Onorúgame a'walila.

25 Alué napu ekí seba rewagachi nibilé umugí nibilé riótiri newímala, aleka suwábaga ralámuli napurigá santo ánjeli nímala, alué 'pa rewagachi mochígame santo ánjeli.

26 Aka alué bo'né Moisesi osáligé'é pe'kabi osilí napu ruwí rajá ilíligo alué u'tá rojá, alé pe'kabi osilichi ruwí rewagachi simíbame ko ralámuli suwisá. 'Lige alé ruwí regá: «Ne ju Onorúgame 'lige Abraámi ne'chí oyérame ju, 'lige Isaki 'lige Akobo», anime chujkúтуру alé osilichi.†

† 12:26 E'nesi Éxodo 3:1-6.

27 Onorúgame níriká tabilé i'té suwígame. Suwábaga ajágame ju. 'Émika tabilé machí.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tachiri ko alué nulalí rejcholi abé najtékame

28 Alemi nawale bilé alué napu Moisesi nila nulalí beníriame nile, alué benírameka akea asale alieri benírachi Esusi, akea asale 'we a'lá nejechi alué Esusi. 'Lige alué benírameka regá rukele alué Esusi:

—¿Tachiri júkó alué nulalí 'we najtékame?

29 'Lige Esúsika nejele:

—Alué 'we najtékame nulalí regá anime júché: «'Emi ralámuli israelita, 'we a'lá 'nátaga gepúwaká ye ra'íchili. Bi'lepi ju Onorúgame abé Wa'lula. Tabilé 'wesi i'té uché bilé.

30 O'maka 'we galewa Onorúgame, 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga Onorúgame 'yuga.» Alué ju 'we najtékame nulalí rejcholi. 'Lige uché bilé nulalí rejcholi regá anime júché:

31 «Napurigá galé 'emi a'boi alawala, alarigá galewa uché jaré ralámuli.» Ye oká nulalí rejcholi 'we najtékame ju. Tabilé i'té uché bilé nulalí abé najtékame —anile alué Esusi.

32 'Liko alué benírameka regá anile:

—'We a'lá ju napurigá aní mué, 'we a'lá bijchiga aníbá mué bi'lepi ko Onorúgame, 'lige tabilé 'wesi i'tego uché bilé Onorúgame. Abiena 'we a'lá ju napu aní mué, regá aníá:

33 «O'maka 'we galewa Onorúgame, 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga Onorúgame 'yuga. Napurigá galé 'emi a'boi alawala alarigá galewa uché jaré ralámuli.» 'We a'lá ju napurigá aní mué alarigá

olásiká 'we a'lá ganíliga asimeo Onorúgame. Onorúgame níriká pecha 'me najtékame kéréko go'ame kógilia napu ju senteno 'lige ri'ligó 'lige baní 'lige me'liá ajágame napu ju akasí, bo'á, 'lige chibá e'kósimia alé amoba napu e'kósilime ju ajágame mayega 'we a'lá nejkúrimio Onorúgame alarigá olásiká —anile alué beníriame.

³⁴ 'Liko Esúsika akisá 'we a'lá machigá ra'íchachi alué Moisesi nila nulalí beníriame, regá anele:

—Amulí 'we a'lá elí mué Onorúgame napurigá alué Onorúgamete nulalime nímalá mué alawálachi —anele.

'Lige alésíko 'ma ta'wesi aminabi rukele.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo nóchali 'yárigame ko Onorúgamete

³⁵ Esusi alemi ilile alé wa'lú re'obachi ra'pichí ralámuli beniria Onorúgame nila rejcholi. 'Lige Esusi regá rukele alué ralámuli napu jale alemi gepua:

—¿Chonigá aníché alué napu Moisesi nila nulalí beníriame ju ralámuli, pe Rabí inolá ko alué Kristo?

³⁶ Aka aba alué bo'né Rabí aníleché 'ya, 'lige Onorúgame Alawala gu'írile:

Alué Wa'lula (Kristo) ne'chí nuleme ju.

'Lige Onorúgame anele alué Wa'lula:

«Jena asá wajtoná napusí neyuro ne mué saíla 'yuga.»

³⁷ Rabí «Wa'lula» aneme ju 'lige ¿'lacha Rabí inolá nímalawé alué Wa'lula?

'Lige alué ralámulika 'we a'lá gepua jale 'we ra'sálagá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka bilé ralámuli gunarume

³⁸ 'Lige Esúsika abichilubi 'we benírile alué we'ká ralámuli, regá anile:

—'Emi suwábaga ralámuli tase 'yuga e'yénawa alué we'ká ralámuli Moisesi nila nulalí beníriame, alueka 'we riólame ju i'weli o'páchaga e'yénaga, 'lige 'we najkime ju napurigá 'we a'lá niraga repóriwa alemi we'ká riógichi.

³⁹ 'Lige mochínilime ju alé napu mochime ju alué abé najtékame ralámuli alé pachá u'kuchí re'obachi «sinagoga» anilime. 'Lige mochínilime ju go'ame go'mea napu mochime ju ralámuli abé najtékame napu'lige piesta nerúgichi.

⁴⁰ 'Lige we'lisi jame ju iwérali tania Onorúgame alé re'obachi napurigá pe a'boi najkime ju napurigá suwábaga ralámuli machimela. 'We a'lá 'nátaga, alué Moisesi nila nulalí beníriame 'ma bujeme ju galí alué umugí gunámakame. Alueka abéchigo wa'lú gastigo narémalagó.

Jena ruwimela bilé mukí gunámakame nejíligo re'obachi suwábaga enomí napu nígame nile

⁴¹ Esusi alé re'obachi asagá kilí a'bé napu gajoni bo'ile enomí mochígame, alé etele Esusi we'ká rió 'we inígame enomí mochichi alé gajónichi.

⁴² Abiena etele bilé mukí gunámakame mochichi oká enomí ejchirúligame 'we pee najteme.

⁴³ 'Liko alué Esusi bayele alué bo'né 'yuga járome, 'lige anele:

—'La bijchiá ye mukí gunámakame 'we resítiri tabilé we'ká enomí mochíkuru enomí pe napu ekí nígame nílige. Onorúgame níriká abé najtékame ju

napurigá 'sile alué mukí me'tagá alué ralámuli 'we enomígame,

⁴⁴ napugiti suwábaga ralámuli 'we enomígameka nejime ju enomí pe rasírigame, 'lige ye mukika 'ma nejíkuru suwábaga napu ekí nígame nílige, go'ame raliméleké aleké enomite. Tabilé nígame nile uchérájpé —anile Esusi.

13

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma gajumio alué wa'lú re'obá Onorúgame galila

¹ Napu'lige ma'chínasa Esusi alé ra'pichí wa'lú re'obachi, bilé alué 'yuga eyéname anele:

—E'né mué, ramué beníriame, ¡chiena 'la e'wele rejete newáriliga ye re'obá, 'lige chiena 'la wa'lú re'obá newáliku, 'we semátiri!

² 'Lige Esúsika nejele regá anigá:

—Júwé, 'we semati júke'é, nobi 'máchigo gajunáwili júkó bilé rawé, suwábaga ye rejte napu eté 'emi ye wa'lú re'obá newárigime wijchí mochímala gajuga.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nimio napu'lige amulí suwíbachí gawí

³ A'lige Esusi simile alé na'lebo 'nálige gomichi Olibo rewégame rabó 'lige alemi asíbale. 'Lige alué 'yuga járome Pegro, 'lige Santiago, 'lige Juaní 'lige Antresi, alé mochiga rukele alué naó rió alué Esusi:

⁴ —¿Chiéniko gajúmala alué wa'lú re'obá napurigá anié mué? ¿Churigá 'la machiboa 'ma sebamio raweli 'ma gajúmili ko alué wa'lú re'obá?

⁵ 'Lige Esúsika nejele, regá anile:

—'We a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé 'wesi 'yégamala se'nú ra'íchili ruigá napurigá oyéramala 'emi.

⁶ E'yénamala we'ká ralámuli regá anisia: «Ne júkuru 'la bijchiá Onorúgamete julárigame», animela.

⁷ > 'Lige we'ká ralámuli bijchígimala alué 'yégalí. 'Lige napu'lige ruyésiga 'emi nakó nerúlimio, tabilé majawa napugiti nerúlimili kame nakólime bajchá, nobi tabiléchigo 'cho suwibámili júkó ye gawí.

⁸ Alué we'ká ralámuli bilena gawichí ejperégame nakómala uché bilena gawichí ejperégame sayega 'yuga. 'Lige gawí a'wágame nokamela ichúrimi gawichí, 'lige 'we gurúlamala go'ame, tabilé i'télimempá go'ame, 'lige nerúlamala naulítiri. Alakichi, tabilé 'cho sebámala aleké rawé, uché rajpé resíriga nímala abe.

⁹ Abiena anele alué Esusi alué naó rió bo'né 'yuga járome:

—'We a'lá 'nátaga mochiwa 'emi. Sebámala bilé rawé napu a'lige o'toboli ju 'emi galírale mo'amia. Abiena o'toboli ju 'emi alé u'kuchí re'obachi napu «sinagoga» anilime ju, alé o'togá wejpisópua 'emi, 'lige abiena o'toboa 'emi alé napu e'wélala selígame mochí 'lige alé napu ajtí alué wa'lula rey ruwimela 'emi 'we a'lá bijchígime ko 'emi Onorúgame ra'ichálila.

¹⁰ Bajchibé ta'chó gajuchi gawí, bochígimi gawichí sebámili júkuru ye ra'íchili 'we a'lala Onorúgame nila.

¹¹ Napu'lige o'towá 'emi galírale mo'amia, tase we'ká na'táwaká alarigáriga animea. Napu'lige o'wina 'emi ra'icha 'mi alé ra'íchili gatéliche,

Onorúgame nejímala iwérali napurigá 'la gainámala 'emi ra'icha, pe bi'lepi 'nátili ra'ichámala 'emi, pe alué 'nátili napu nejí Onorúgame napugiti tabilé 'oni nímala 'emi ra'ichame, Onorúgame Alawala* ra'ichámala 'emi chu'álachi.

¹² 'Lige bilé rió ba'chirúgame tabilé oyérame ne'chí, bo'né bonila nejímala alé 'mi ra'íchili gatélachi napurigá cha'piboa 'lige napurigá me'liboa cha'pisá pe ne'chí oyérame kóriká. O'nola tabilé oyérame nisa ne'chí, 'lige 'kúchila 'la oyérame nisa ne'chí, o'nola 'ma nejímala alé ra'íchili gatélachi alué 'kúchila napurigá me'liboa alué 'kúchila ne'chí oyérame kóriká. 'Lige jaré 'kuchi tabilé oyérame nisa ne'chí 'lige o'nólaka 'la oyérame nisa, 'ma nejímala alué a'boi o'nola o eyela ma napurigá me'liboa ne'chí oyérame kóriká.

¹³ Suwábaga alué ralámuli ne'chí oyérame, we'ká ralámulite tabilé galewa. Suwábaga ralámuli ne'chí oyérame 'la anachasa napusí suwí, alueka 'la 'pa rewagachi sebámala.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bajkimeo bilé rió alé wa'lú re'obachi 'we cha'sime napurigá Remónisi

¹⁴ › Napu'lige etea 'emi alué rió pe 'yégalí ruwime alé pachá re'obachi, 'we 'yégame napurigá Remónisi, 'we a'lá na'tawa napurigá animé osale alué Ranieli 'we 'ya. Napu ekí 'la osilí ra'ichame nile alué apeli 'we a'lá inámaka ra'íchawa. A'lige rawé napu ekí mochírupá alé Jurea anilichi ejiro 'lige etésiga alué 'yégalí ruyeme ralámuli yati júmisiwa chíbimia alé gawichíkami.

* **13:11** Napu ju Espíritu Santo yolí ra'íchaga.

15 'Lige napu ekí alé galimopa mochiga etésiga alué 'yé'gali beníriame ralámuli, tase mo'íboa alé a'boi galílachi pachá tábiri 'mea, yati júmisiwa 'nalina.

16 'Lige apiépiri ralámuli alé 'mi asarachi mochisa napu ju echiachi, alé mochiga etesa alué 'yé'gali beníriame ralámuli tabilé simawa ku galírale we'lí o'pacha nolamia, aminá júmisiwa 'nalina.

17 ¡Resía alué umugí napu rojpega mochí a'lige rawé o napu ekí u'kuchí 'kúchiga mochí a'lige rawé, tabilé gainámala júmasia!

18 Onorúgame tániwa napurigá tabilé romó nolínamala alué rió 'yé'gali beníriame ralámuli,

19 napugiti cha resíriká nímempá a'lige rawé, ta'wesi rawé anaga. 'Yako tabilé siné aliena enárigá nile, napusí sebasa alué rió 'yé'gali ruyeme ralámuli a'lige kulí 'we enárigá nímala. 'Lige abé a'kinana tabilé enárigá nímala.

20 Onorúgame tabilé elámala napurigá we'ká rawé resí ikimela ralámuli. Onorúgame elásaká napurigá we'ká rawé resí nílamala ralámuli 'liko 'ma suwimela suwábaga ralámuli. Onorúgame 'we galé alué ralámuli napu ekí 'la bijchígame ju Onorúgame nila ra'íchili, alekeri pe'wera resí nílimala ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé bijchígilime ko napu animela alué ralámuli 'yé'gali ruwime

21 Abiena anele Esusi:

—Napu'lige sebasa raweli, tase bijchígiwaká napu aní ralámuli. Jaré ralámuli regá animela: «E'nésibá, jena ajtí alué Onorúgamete julárigame rió o'wé jawániliga.» 'Lige jaréchigo animela: «E'nesi, 'mi ajtí alué Onorúgamete julárigame rió

o'wé jawániliga.» Tase oilawa, tabilé Onorúgamete julárigame ju alué rió.

²² We'ká sebámala alué 'yégame Onorúgamete julárigame korime ralámuli o'wé jawániliga, 'lige jaréchigo ruwime korimela napu anele Onorúgame. 'La suériga ra'íchiga 'yegámala, 'we a'lá semá nokimela, 'la 'yonti ka nokimela, napurigá 'la najátamala suwábaga napu ju 'emi ne'chí oyérame.

²³ 'We a'lá 'nátaga, ne 'we a'lá ruwíguru jipe ba-jchabé tabilé 'cho alakichi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo uchéchigo nawamio

²⁴ › Napu'lige 'ma simírisa alué resítiri raweli, rukuámala, 'lige alué rayénali 'ma tabilé ra'ósiga asimela, 'ma tabilé mechega ilimela rukó,

²⁵ 'lige so'pílí rujsúmala, 'lige suwábaga nokomela alé rewagachi nerúgame.

²⁶ A'lige etémala 'emi re'kíname alué Onorúgamete julárigame alé 'pa rewagáchikana napurigá rió neraga nolíralekana (napu ju Esusi), 'we a'wágame 'lige 'we semátiri, 'we a'lá nirálime.

²⁷ 'Lige yati julámala we'ká santo ánjeli alé 'pa rewagachi mochígame alué ralámuli napubúniliga napu ju alué Onorúgame oyérame ralámuli, bochígimi gawichí julámala alué santo ánjeli 'lige bochígimi alé 'pami rewagachi julámala napubúniliga.

Jena ruwimela Esusi ruyéligo bo'né 'yuga járome amulí sébachi bamunú 'ma sawarame ko alué chuná

²⁸ › 'We a'lá benisíbá ye 'nátili churigá ka bilé chuná: Napu'lige ku uché 'we chi'lame kachi alué

chuná atawala guwala, 'lige 'ma ku sawarachi, «'ma amulí seba bamunú» aniamé júturu.

29 A'chigóriga júkuru, napu'lige 'ma mukusá rayénali 'lige rujsuchi so'pilí, machiboa 'ma a'mulipi ko raweli Onorúgamete Julárigame ku nawámichi.

30 Neka 'la bijchiá 'la ruwí, suwábaga alarigá ikimeo ta'chó suwichi ralámuli jipe ejperégame.†

31 Rewagá 'lige gawítiri siné rawé 'ma tabilé ne ikimela nobi ne nila ra'íchalika tabiléchigo siné we'kámalagó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé 'wesi 'la machió aliéniko ku sebamio uché alué Onorúgamete Julárigame

32 › Tabiléchigo 'wesi machígó aliéniko alakimeo, nibilé alué santo ánjeli 'pa rewagachi mochígame machí, nibilé alué Onorúgame Inolá machí, pe Onorúgamecho 'la machí aliéniko alakimeo.

33 › 'We a'lá 'nátaga mochiwa, 'lige 'we a'lá tania mochiwa Onorúgame a'walila napurigá tabilé che ikimela 'emi, pecha 'wesi machigá mochígame aliéniko ku uché nawamio Onorúgame Inolá.

34 Alué 'nátilika a'chigóriga ju napurigá alué rió napu simile mejkami, 'lige a'rele alué bo'né galila 'lige nóchame a'rele repútiga alué galí, 'lige a'pílipi nóchame 'yasa a'rele nóchali i'wana, 'lige ajchale bilé rió alé yochi 'lige 'we a'lá anele napurigá 'we a'lá 'nátaga asimela 'we a'lá repuka.

† 13:30 Jaréchigo aní 'la ikimeo ta'chó suwíbachí alué ralámuli jurío. 'Lige jaréchigo aní 'la ikimeo napu'lige nawámili ju uchéchigo Esusi. Tabilé 'la machirú.

35 'We a'lá 'nátaga mochísigó, pecha 'wesi 'la machigá mochígame aliéniko nawamio alué galí nígame, chónachi nawámaré siné kachi o nasipa rukomi nawámaréma siné kachi, o'tolí sinachi sebámaréma siné kachi, 'ma che'lachi sebámaréma, pecha machirua.

36 'We a'lá 'nátaga mochiwa 'la e'negá, napurigá 'la tabilé okoka bi'tígame rewimela ku nawagá.

37 Ye ra'íchili napu ruyé ne 'emi, ruwí ne napurigá suwábaga ralámuli machigá mochímala. ¡'We a'lá e'negá mochísigó!

14

Jena ruwimela Esusi saíla 'ma cha'pinániligó Esusi miékilichi rawé

1 'Ma oká rawé rokáréle sebamia raweli wa'lú omégachi napu wa'lú piesta newame nile ralámuli jurío, Páskua anilime omali napu baní go'yame nile alué ralámuli jurío, tase kawali (lebarura) ro'igá newárigime baní. 'Lige alué e'wélala balé 'lige alué we'ká rió Moisesi nílala nulalí beníriame 'nátales churigá 'la níligo cha'piá Esusi 'yégiga ra'íchaga, 'lige me'liá.

2 'Lige jaré alué balé 'lige jaré alué Moisesi nílala nulalí beníriame anile:

—Tabilé chérigá me'liboa wa'lú piesta nerúgichi, cha we'ká rioga ilimémpá, we'ká ralámuli mochímala Esusi machime, 'lige bochí animela akiná.

Jena ruwimela bilé mukí ba'wí ro'éligo Esusi mo'ola, 'we semá júkame ba'wí

3 Esúsika simílige alé we'ká riógichi Betania rewégichi, Simoni rewégame rió bejtélachi napu

abé 'yabé 'we nayume nílige alué 'we chátiri we-jchagoni («lepra» anilime nayulí yolí ra'íchaga). Napu'lige alé galírale ajtígichi go'ame go'yá alé re'lé ilígame mésachi kilí gayena asagá go'yame nile go'ame, a'lige bajkile bilé mukí alemi bilé u'tá botea rejete newárigime o'ká nawá ba'wila ro'ágame 'we semá júkame. (Yolí ra'íchaga «nardo» anilime ju alué nawá.) 'We najteme nile, tabilé na'lógame ba'wí. Alué mukí 'ma gajsínale alué u'tá botea o'palala 'lige Esusi mo'ólachi ro'ele alué ba'wí 'we semá júkame.

⁴ 'Lige jaré alemi mochígame tabilé galele, 'we ayole, 'lige regá anile a'boi:

—¿Chonigá suwábaga ro'éleché alué nawá ba'wila Esusi mo'ólachi? 'Ma cha olákuru, 'ma suwábaga go'líkuru.

⁵ 'We a'lá najtegachi ralinételikuru, napu ekí meme ju bilé rió bilé bamí nóchaga. 'Lige suwábaga alué enomí alué 'we resítiri ralámuli kógitelikuru tabilé enomígame.

Alarigá anile alué ralámuli 'lige 'we ayoa mochile alué mukí 'yuga.

⁶ 'Liko Esúsika anele alué ralámuli:

—'Ma tabilé chati 'nata mochisi. Ye mukika 'we a'lá semá 'smíkuru alué nawá ba'wila 'we semá júkame ro'ea ne'chí mo'ola.

⁷ Alué 'we resítiri ralámuli tabilé nígame, alueka senibí mochímala napu 'emi mochí, 'lige 'la gu'írinilisiká 'emi, gu'íriwagó alué ralámuli tabilé nígame enomí napu'lige 'emi gu'írinilisa, nobi neka tabiléchigo we'lisi asimélagó 'emi 'yuga.

⁸ Ye mukika 'ma bajchabé neraga ro'ékuru ne'chí alué nawá ba'wila 'we semá júkame napu ro'émili

nílige ne'chí napu'lige ne mukú. Ye mukika 'we a'lá semá 'smíkuru.

⁹ Neka 'we a'lá bijchiá aníbá, napu'lige ralámuli napunápurimi gawichí beniria Onorúgame nila ra'íchili, 'we a'lá ruká ra'ichámala napurigá 'sile ye mukí jipe rawé, alarigá 'la machigá mochímala ralámuli, 'lige tabilé siné we'kuámala.

Jena ruwimela Jurasi chojkíligo se'wináriga 'nata

¹⁰ A'lígerikáchi alué Jurasi Iskariote, bilé alué makué oká Esusi 'yuga járome, simile alué e'wélala balé 'yuga ra'ichamia, regá anemia:

—Ne 'la nejkúrimala Esusi cha'piá.

¹¹ Napu'lige akisá alué e'wélala balé 'we a'lá nerale 'lige 'we ra'sálále, 'lige regá anile:

—Ramué najtétiwa mué 'la nejkúrisaká Esusi cha'piachi.

Alésíko alué Jurasi Iskariote chojkile 'nata chiéniko kochiena 'la ko Esusi cha'piá.

Jena ruwimela Esusi gompaniérولا newáligo go'ame Páskua anilime piesta sebasa go'yame

¹² Sébale raweli Páskua piesta oliame,* baní go'achi tase kawali ro'igá newárigime, a'lige rawé napu ekiná riógichi me'liame nile galírale bilé bo'á Onorúgame kógimia. (Alueka pe 'nátaga nokame nile napu'lige alué santo ánjeli tabilé me'ale alué bajchá o'chérigame ejtemali israelita alé Ejipto.) A'lige rawé alué Esusi 'yuga járome rukele alué Esusi:

* **14:12** Alué ralámuli israelita piesta aneme ju a'boka alué Páskua rewégame rekó tabilé yawime ke a'lige rawé.

—¿Koche 'la nítékó alué go'ame newalía Páskua piesta oliachi go'yame?

¹³ 'Lige Esúsika júlale oká alué bo'né 'yuga járome regá anegá:

—Simíbaga alé Rusaleni, 'lige alé najtepámala 'emi bilé rió ba'wí o'kame bilena sikolichi, 'lige yati najátawa,

¹⁴ 'lige napu bajkí alé galírale osámána ilígáme, anewa alué rió galí nígame: «Alué wa'lula ramué nuleme regá aní: ¿Koche go'mela ne go'ame ne 'yuga járome 'yuga alué go'ame jipe alí go'yame Páskua anilime piesta sebasá?»

¹⁵ 'Lige alé o'toboli ju 'emi bilé galí osámána ilígáme, alué galí amoba ilígáme tanéwili ju 'emi, 'lige regá animela alué galí nígame: «Ye galí amoba ilígáme unéwagó, jena newawa go'ame, 'ma 'la sébali nerúтуру suwábaga tábiri napu unémala 'emi», animela. 'Lige 'emi alé newawa go'ame, o'maka ramué go'ame.

¹⁶ 'Lige alué oká rió Esusi 'yuga járome simíbale alé Rusaleni 'lige najté pale bilé rió ba'wí o'kame bilena sikolichi, 'lige yati najátale 'lige mo'ile 'pa amoba osámána ilígáme galichi, 'lige etele 'ma 'la sébale nerugo suwábaga tábiri go'ame newala, 'lige alé newale alué go'ame Páskua anilime piesta sébachi go'yame.

¹⁷ A'lige 'ma chonaso sébale Esusi bo'né 'yuga járome 'yuga.

¹⁸ 'Lige 'ma alé mésachi mochiga go'yá, Esusi anele alué bo'né makué oká 'yuga járome:

—Bilé 'emi ne bo'né 'yuga eyéname napu go'yá ajtí jena ne 'yuga, 'ma ne saíla kéré. Nejkúrimala

ne'chí cha'piachi.

19 Napu'lige akisá alué Esusi 'yuga járome alanichi Esusi, suwábaga 'we sewele, 'lige a'pílipi anele alué Esusi:

—Neka tabilé júché.

20 'Lige Esúsika regá anele:

—Pe bilé ne 'yuga járome ju, napu ne 'yuga go'yá ajtí jena.

21 Onorúgame julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'ma me'libolí ju napurigá aní osilichi napu ju Onorúgame nila. 'Lige alué rió napu nejkúrimala ne'chí cha'piá wa'lú gastigo rewimela. Abé 'la nítéligé alué rió tabilé ocheria.

22 Napu'lige go'yá mochiga go'ame, Esúsika 'wile bilé baní,† alué baní napu tabilé ro'igá newárigime nile kawali, 'lige cheliera 'yale Onorúgame, 'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, chi'wánale alué baní, 'lige 'yale alué makué oká rió bo'né 'yuga járome, 'lige regá anele:

—Go'sí, yeka ne sa'pala ju.

'Lige go'ale.

23 'Lige 'wile alué baso napu ro'agá bajílime nile i'wilí ba'wila rekútame, 'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, 'yale alué bo'né 'yuga járome 'lige o'maka bajile,

24 'lige Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:

—Ye i'wilí ba'wila pachágana manígime ne elalá ju, alué elá napu ma'chínimili ju ne me'liachi, 'lige ne mukugá wa'lú gu'írimili ju ne 'emi ralámuli, regá gatele Onorúgame ralámuli jipe ejperégame gu'írimia napurigá 'la bi'wígame alawégame nímla.

† 14:22 Alué baní se'unátiri nile tase napuyeri alué jena nerúgame.

25 Neka 'la ruwí, tabilé uché bajimio ne ye pachágana manígime i'wilí ba'wila, napu'lige uché chokía ralámuli Onorúgame nulea, a'lige kulí uchéchigo bajímala ne.

26 'Ma go'sá 'lige wikarale Onorúgame wikala, 'lige wikarasa simíbale na'lebo 'nálige rabó Olibo rewégichi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bi'neli a'réwali ko bo'né Esusi

27 'Lige Esusi regá anele alué makué oká rió bo'né 'yuga járome alé rabó:

—Jipe rukó, suwábaga 'emi ne 'yuga járome, 'ma a'rémala 'emi ne'chí. Aka regá anime chujkúché bilena alé Onorúgame nila apélichí: «'Ma me'liboli ju alué bo'á neseme, 'lige alué bo'aka 'ma ra'lá mo'bámala ichúrimi.»‡

28 'Lige ne ku ajánasa, alé Galilea simé ne bajch-abé ta'chó jsichi 'emi alemi —anile Esusi.

29 'Lige Pégroka anele Esusi:

—Rekó uché jaré 'ma suwábaga simíbige, neka abichilubi mué 'yuga einámala.

30 'Lige Esúsika regá anele alué Pegro:

—Jipe rukó be'bé ta'chó sinachi o'tolí osá, baisá animela mué: «Tabilé machí ne Esusi.»

31 'Lige Pégroka uchéchigo abichilubi, regá anele:

—Rekó me'liáe ne, neka tabilé majámala ruigá 'we a'lá machime ko ne mué.

Suwábaga alué Esusi 'yuga járome alanílechigó.

Jena ruwimela Esusi tániligó gu'írili Onorúgame alé Jetsemaní anilichí

‡ 14:27 E'nesi Zacarías 13:7.

³² 'Lige sébale alé we'ká Olibo nerúgachi Jetsemaní rewégichi, 'lige alé alué Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:

—Jena ejtebíwagó 'emi, neka Onorúgame tánimala iwérali.

³³ 'Lige pe alué Pegro 'yuga simile alué Esusi, abiena alué Santiago (Akobo) 'lige alué Juani, 'lige 'we sewele alemi alué Esusi.

³⁴ Regá anele alué Esusi alué bakiá rió:

—'We chálá ne, amulí mukú ne seweka. 'Emi bakiá jena ejtebíwagó, 'lige tase okópua, 'la e'negá mochiwa.

³⁵ Alésíko alué Esusi simile abé a'mibemi waná Onorúgame 'yuga ra'ichamia, iwérali tánimia, 'lige alé wijchí chujkíbale ajkaná, 'lige tánale Onorúgame napurigá tabilé resí ikimela alué bo'né Esusi.

³⁶ Regá anile Esusi:

—Mué ne O'nola («Abba» anile bo'né ra'ichálila.), mueka wa'lú a'walí nígame ju, neka tabilé najkí napurigá ralámuli resí olámala ne'chí. Mué najkisáká, abirigá resí ikiméleké ne —anile.

³⁷ 'Lige sébale ku alé napu a'rélige alué bakiá bo'né 'yuga járome, 'lige 'ma okókame rewale. 'Lige Esusi anele alué Simoni (napu abiena Pegro anilime nile):

—¿Gojchigá bo'í mué Simoni? ¿Nibilé pe bilé 'ora anáchapá mué tabilé gojchigá?

³⁸ 'We a'lá e'negá mochiwa, 'we tana mochiwa Onorúgame napurigá ta neyúrimala Remónisi nila 'nátali. 'Émika 'we a'lá sébali olánilime ju, eligá 'emi tabilé sébali olame ju.

39 Esúsika uchéchigo simile Onorúgame 'yuga ra'ichamia iwérali tánimia a'chigóriga napurigá pe be'bepi.

40 'Lige uchéchigo siné ku sébale napu a'rélige alué bo'né 'yuga járome 'lige uchéchigo siné okókame rewale. Noli 'ma tabilé gayena e'negá mochiga, 'lige nobi tabilé chérigá nejiasa nílile rukilía Esúsita chonigá okoka bi'tigó.

41 'Lige uchéchigo siné simile Onorúgame si ra'ichamia 'lige uchéchigo nawale Esusi alé napu a'rélige bo'né 'yuga járome, 'ma baisá nile. 'Lige regá anele bo'né 'yuga járome:

—¿Abijí okoka bi'tirú? 'A bujsirésibá. 'Ma we'lisi okole 'emi, ya 'ma cha'piboli júpá ne jipe kulipi alué napu Onorúgamete julárigame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 'Ma aleka e'yena alué ralámuli cha nokame.

42 ;O'weti mochisi, 'ma simawa, 'ma a'beka ená alué napu ne 'yuga eyéname nílige, 'ma a'beka ená nejkúrimia ne'chí cha'piá!

Jena ruwimela 'ma cha'pílirigo Esusi

43 Bijí ra'icha ilígichi Esusi alemi sébale alué Jurasi napu 'yabeko Esusi 'yuga eyéname nílige. Jurasi we'ká rió 'yuga enale 'lige alué we'ká rió siparina o'ká e'yénale 'lige i'weli gusítiri. 'Lige alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame 'lige alué jurío ralámuli nuleme, aluete julárigame nile alué ralámuli Esusi cha'píniliga.

44 'Lige alué Jurasi napu nejkúrisia enale cha'piachi Esusi, regá anele alué we'ká ralámuli: «Alué napu chu'migá repori ne alué ju Esusi, yati cha'pibóaká 'lige o'tobóaká», regá anele.

⁴⁵ 'Lige alemi sébaga alué Jurasi regá anele alué Esusi:

— ¡Mué Wa'lula ramué beníriame!

'Lige alarigá anesa, yati chu'mile banachí.

⁴⁶ Alésíko alué we'ká ralámuli yati cha'pile alué Esusi.

⁴⁷ 'Lige bilé rió Esusi 'yuga eyéname yati ma'chí pale siparina 'lige 'ma rejpúnale najkala bilé alué wa'lula balé piónila.

⁴⁸ 'Lige Esúsika regá anele alué we'ká ralámuli:

— ¿Chonigá sirúpaché siparina o'ká igútiri ne'chí cha'pimea? ¿Chigórigame ju ne?

⁴⁹ Aka ne alé wa'lú re'obachi ra'pichí a'sáché 'emi beniria Onorúgame nila ra'íchili, aka aleka peka siné cha'píché 'emi ne'chí. Peba alarigá nímili nílige, siné rawé cha'piboli nílige ne napurigá aní alué Onorúgame nila ra'íchili.

⁵⁰ 'Liko suwábaga alué Esusi 'yuga járome 'ma júmasale, 'ma bi'neli a'réleru Esusi. §

⁵¹ Napu'lige Esusi o'tiachi, nujubá enale bilé re'malí, pe bilé chiní manta gemagá, tase o'páchaga, 'lige alué Esusi o'tome ka me'lísale alué re'malí 'lige pe alué chiní manta cha'pile,

⁵² iligá alué re'malika neyúsale 'lige 'ma 'yeri 'ma kíbale, pe alué chiní manta cha'pigá rejpile alué cha'pime ka.

Jena ruwimela e'wélala gustisia oláligo Esusi

⁵³ 'Lige 'ma o'tóliru alué Esusi alué wa'lula balé bejtélachi. Alé napaíle alué e'wélala balé, 'lige alué

§ 14:50 Pe jena olagá anime nile napu'lige anía Esusi abé i'bé (e'nesi 14:27): «'Ma ra'lá mo'bámala alué bo'á 'lige bi'neli rejpímala alué bo'elo bo'á neseme.»

jurío ralámuli nuleme, 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame.

⁵⁴ Napu'lige Esusi o'tiachi, alemi guwánami enale alué Pegro 'naka boichika, 'lige alué Pegro alemi ra'pichimi sébale alé wa'lula balé galílachi ra'pichí, 'lige alé asíbale sujkáliga re'obachi tebume 'yuga.

⁵⁵ 'Lige alué e'wélala balé 'lige suwábaga alué e'wélala nuleme 'we jale rukea e'karúriga, pe machínaliga chonirá 'lige churigáriga 'la nílga me'liá alué Esusi, tabilé rewale napurigá me'liboa Esusi.

⁵⁶ Jaré 'we jale 'yégali ruyá, tabiléchigo neyúrale ko pe ichúromi chibirigá ruwíligame, 'lige jaréchigo se'wináriga ruwíligame, tabilé bi'lepi 'nátale.

⁵⁷ 'Lige jaréchigo abiénachigó pe 'yégiga, regá anile:

⁵⁸ —Ramueka akirúтуру regá anichi ye: «Ye wa'lú re'obá ralámuli newálala 'ma gajunámala ne 'lige bakiá rawé kachi uchéchigo bilé newámala ne, alueka tabilé ralámuli newalila nímala» aniéturu.

⁵⁹ We'ká ra'íchale kákobá, tabiléchigo bi'lepi 'nátali ra'íchale ko, cha ichúromi chibirigá ruwíligame.

⁶⁰ 'Liko alué wa'lula balé o'weti ilísale, 'lige alé iligá rukele alué Esusi:

—¿Bijchiga aní ye ralámuli napurigá aní? ¿Chonigá ta neje mué?

⁶¹ Esúsika tabilé nejele. 'Liko alué balé wa'lula uchéchigo rukele, regá anele:

—¿Mué ju alué Kristo, alué Onorúgame Inolá?*

⁶² —Júwé, ne ju —anile alué Esusi—. 'Lige 'emi etémala alué napu Onorúgamete julárigame ju 'pa rewagáchika rió neraga napu'lige ku 'pa rewagachi ajtígachi Onorúgame 'yuga, 'lige abi-ena etémala 'emi napu'lige ku 'pa rewagáchikana nolíralekana enágichi.

⁶³ 'Liko alué wa'lula balé banasuka chi'wánale bo'né o'páchala. (Alueka ruwime nile 'we ayóligo alué wa'lula balé alanichi alué Esusi.) 'Lige regá anile:

—Ya 'ma 'we a'lá sébali akirúké'é, tase rokáré uché bilé rió napurigá ra'ichámala Esusi saíla neraga.

⁶⁴ Suwábaga 'emi 'we a'lá aké Onorúgame saíla niraga ra'ichio ye Esusi. ¿'Émika chonígó? ¿Cholátékobá?

'Lige suwábaga ralámuli 'we anile napurigá me'liboa alué Esusi ra'íchaligo Onorúgame saíla neraga.

⁶⁵ Jaré ralámuli a'kachípale gawéliga alué Esusi, 'lige bulele busila 'lige a'wágame o'chole, 'lige regá anele:

—¡Machígobá chieri 'siá mué o'choa!

'Lige alué re'obachi repúmeka 'we o'chole Esusi banachí sekate.

Jena ruwimela Pegro tabilé machióríligo Esusi

⁶⁶ Napu'lige Pegro alé ra'pichí ajtígichi, alemi nawale bilé mukí napu newime nile go'ame wa'lula balé,

* **14:61** Yolí ra'íchaga, alué balé wa'lula anile «Hijo del Bendito». Alué ralámuli judío tabilé siné anime nile «Onorúgame» olagá, cha najtékame nile alué ra'íchili rewá.

⁶⁷ 'lige alué mukí Pegro etesa alemi ajtígame sujkálíga, we'lisi e'negá ilile, 'lige anele:

—Muéchigó abiena 'yuga eyénituru alué Esusi Nasareta bejtégame.

⁶⁸ 'Lige Pégroka anele:

—Neka tabilé machime ju alué Esusi, neka pecha machígó chonigá anió mué.

'Lige abé a'mibemi simile Pegro alé yochi. Alígerikáchi sinale bilé o'tolí owila.

⁶⁹ 'Lige alué mukí go'ame newime balé wa'lula napu'lige etesa alé yochi alué Pegro, anele uché jaré napu e'yénale alemi yochi:

—Ye rió Esusi 'yuga eyéname ju.

⁷⁰ A'liko Pégroka chéchigo siné anile:

—Neka tabilé machiáwé Esusi.

'Lige alué ralámulika regá anile:

—Bijchiá mué alué Esusi 'yuga eyéname ju, mué Galilea bejtégame kámechigó, napugiti napurigá Galilea ejperégame ra'íchame kame mué.

⁷¹ 'Liko Pégroka uchéchigo siné tabilé machióríle Esusi:

—Onorúgame gastigárime ke ne'chí ta bijchiga anisáká ne —anile Pegro.

⁷² A'lige uché sinale o'tolí, 'ma osá nile siná. 'Liko alué Pegro nélále napu anélige Esusi. Regá anélige Esusi: «Mué Pegro, ta'chó osá sinachi o'tolí owila, baisá 'yegámala mué, tabilé machióríméla mué ne'chí.» Alieti nélegá, e'wele nalale alué Pegro.

15

Jena ruwimela wa'lula selígame Pilato gustisia oláligo Esusi

¹ Napu'lige che'lisá, napaíle alé alué e'wélala balé 'lige alué jurío ralámuli nuleme 'lige alué Moisesi nulalila beníriame, napaíle alé o'maka ra'ichamia machimea cholátiká alué Esusi. 'Ma suwénasa ra'icha, o'tole alué Esusi 'we a'lá bulugá sekala alé 'mi wa'lula selígame Pilato ajtígichi.

² 'Lige alemi o'tosá Pilátoka rukele Esusi:

—¿Mué ju Wa'lula rey alué ralámuli jurío nuleme?

'Lige Esúsika anile:

—Júwé, tase napurigá mué 'nata —anile Esusi.

³ 'Lige alué balé e'wélalaka abiena we'ká ra'icha jale alué Esusi sayega, 'we cha 'síkame kóríle Esusi.

⁴ 'Liko alué Pilato uchéchigo rukele:

—¿Ta nejíama olá mué? 'La chekí tábiri ruyáníguru alué e'wélala balé.

⁵ Esúsika abirigá tabilé pe'tá nejele. Alué wa'lula selígame Pilátoka lale: «¿'La chonigá tabilé majáché? Peka nejé aníguru», 'lale.

Jena ruwimela Pilato nuláligo gulusichi ujchagá me'línliga Esusi

⁶ Nabí bamí Páskua piéstachi, Pilato su'páchame nile bilé nejkógame galírale bajcháriga ajtígame. Ralámuli a'boi 'la anime nile chieri 'la nítiká ma'chí pasía.

⁷ 'Lige rawé mochile jaré rió me'ágame galírale mo'áriga, 'lige bilé Barabasi* anilime nile. Barabasi 'lige alué uché jaré rió napuíka e'yéname nile nakoga.

⁸ 'Lige alemi napaíle ralámuli, 'lige tánale alué wa'lula selígame Pilato napurigá ma'chí pákala

* 15:7 Barabasi aniáká «bilé o'nó inolá» aniame nile.

bilé napurigá 'sime nile alué Pilato napu'lige alué Páskua piesta nerúgichi.

⁹ 'Lige Pilátoka rukele ralámuli:

—¿Najkí 'emi napurigá su'panawa alué Wa'lula Rey ralámuli jurío nuleme? (Pe Esusi olagá anile alué Pilato.)

¹⁰ Alarigá anile alué Pilato, 'we a'lá machíligame pe gichiga o'tóligo alué e'wélala balé.

¹¹ 'Lige alué e'wélala baleka abéchigo 'we jale ruyea ralámuli napurigá 'we animela ralámuli ma'chí pánalia alué Barabasi 'nalina tase alué Esusi.

¹² 'Lige Pilato uchéchigo siné rukele alué ralámuli:

—¿'Émika choliame najkí alué napu 'emi Wa'lula Rey ralámuli jurío nuleme aneme ju?

¹³ 'Lige ralámuli regá anile a'wágame:

—¡Gulusichi ujchawa! —noli bochí anile.

¹⁴ 'Lige Pilátoka uchéchigo rukele:

—¿Tachiri chu'síkame júkó ye rió?

'Lige ralámulika uchéchigo anile abé a'wágame:

—¡Gulusichi ujchawa! —anile o'maka alué ralámuli.

¹⁵ 'Liko alué Pilátoka ma'chí pale alué Barabasi pe napurigá 'la ra'sálagá ejtebímala ralámuli, tabilé ayoga alué Pilato 'yuga. 'Lige nulale napurigá we'sá wejpisópua alué Esusi wi'chite jiero uchúkame 'lige o'chí. 'Lige 'ma wejpisosa, 'ma lisensia nejile napurigá gulusichi ujchawa alué Esusi.

Jena ruwimela sontalo 'we gawéliligo Esusi

16 Alésíko alué sontalo o'tole alué Esusi alé ra'pichí wa'lula selígame bejtélachi, 'lige alé bayele suwábaga sontalo.

17 We'lí o'pachátirile chónaga sejtákame chinite newárigime, 'lige ujchele mo'chí gorona banawá wejchégame newárigime.

18 'Lige repórale regá anigá:

—¡Kuirá mué Wa'lula Rey ralámuli jurío nuleme!

19 'Lige mo'chí wejpale we'sá bakate 'lige a'kachípale, 'lige chojkóbaka jaga napurigá 'we 'la nirame, pe gawéliga anime ke anile.

20 'Ma suwénasa gawelia Esusi, 'ma ku bujele alué we'lí o'pacha chóname sejtákame chinite newárigime, 'lige ku o'pachátale bo'né Esusi o'páchala, (Bujéliru o'pacha alué Esusi napu'lige Pilato nuláligo wejpisóniliga.) 'lige alésíko 'ma o'tóleru gulusichi ujchamia.

Jena ruwimela 'ma gulusichi ujchálirigo Esusi

21 Napu'lige pe kulí alemi o'towachi alué Esusi gulusichi ujchamia, bilé rió Sirene bejtégame Simoni anilime alemi seba enale napu Alejantero o'nola nile 'lige Rupo o'nola. 'Lige alué rió nuléleru alué sontálote napurigá nejkúrimala alué gulusí o'towachi.

22 'Lige o'tóleru Esusi bilena rabó alé napu Gólgota anilichi nile, napu «Anayáwali Mo'ola», anime kéré.

23 Napu'lige alé sebase i'wilí rakala ba'wila 'yáleru rekútume «mira» anilime na'lógame, 'lige Esúsika tabilé chunule.

24 A'lige re'pá gulusichi ujcháleru klabo jáwaga sekala, 'lige alué sontáloka nachútale alué Esusi

o'páchala bilé re'gí re'eka (napu «dado» anilime ju yolí ra'íchaga).

²⁵ Be'á tabilé 'cho rawilichi, (Bakiá 'ora enágichi rayénali ma'chínasa.) a'lige ujcháliru Esusi gulusichi.

²⁶ 'Lige alué sontáloka ujchale alué bilé rabileta osirúgime alé napu Esusi mo'ega chujkule re'pá amóbige napu ruwime nile chonigá ujchálirigo alué Esusi alé gulusichi, regá anime nile alué osilí: «Wa'lula rey, ralámuli jurío nuleme», anime nile alué osilí.

²⁷ 'Lige abiena ujchucháleru oká chigórigame gulusichi alé a'bé napu Esusi chujkúlige. Bilé chigórigame wajtoná ujcháleru, 'lige bilé o'iná ujcháleru.

²⁸ Alarigá sébali olale napurigá aní alué Onorúgame nila ra'íchili regá anime: «Resí oláliru alué ralámuli cha nokame 'yúriga.»

²⁹ Napu ekí ralámuli simárole alé, napu chibi anele, regá anele mo'loka:

—¡Ajá, mué napu na'minámorié alué wa'lú re'obá, 'lige napu pe bakiá rawé kachi ku newámorié mué uché alué wa'lú re'obá!

³⁰ ¡Ku re'kiwa 'lige bo'nepi neyúsiwagó!

³¹ Alué balé e'wélala, 'lige alué Moisesi nulalila beníriame, 'lige alué Esusi gawéliga regá anile a'bopi:

—Esusi we'ká ralámuli gu'írile, bo'népika peka gayénaché neyusia.

³² 'Lige aminami regá anile 'we gawéliga:

—Re'kisa 'la kápá alé gulusichi alué Kristo, alué wa'lula selígame rey israelita ralámuli nuleme, na-

purigá 'la bijchígiwa 'la bijchiá 'la nóchali 'yárigame ko Onorúgamete —aniá jale.

'Lige okánika chigórigame napu uchule Esusi chujkúgichi a'naguka, abiena 'we cha anele gawéliga.

Jena ruwimela mukúligo Esusi

³³ 'Lige 'ma rawilichi 'lige 'ma chónale rayénali, 'lige chónaga ilíbale bochígimi alé gawichí. Nasípagana enagá ku rayénale alué rayénali.

³⁴ Aba'lige 'ma ku rayénachi alué rayénali, Esusi e'wele ra'íchaga regá anile:

—Eloi, Eloi ¿lama sabáktani? (Pe arameo ra'íchaga anile.)

Pe regá anigá anile: «Muérigo Onorúgame ne O'nola, ¿chonigá a'réché mué ne'chí?»

³⁵ 'Lige alué ralámuli napu ekí jale alé a'bé, napu akele alanichi Esusi, anile:

—¡Gepusi! ¡Elíasi bayéchane, napu ruwime nile napu anéligo Onorúgame 'we 'ya!

Tabilé 'la námaka akele alué ralámuli.

³⁶ A'lige biléchigo yati 'male bilé chiní sa'nabáchamia banawá rakala ba'wílachi pee rekútume 'we chijpúgame 'lige iguchi ujchale ba'nasoli kaboka, 'lige 'pa owele chu'chí napurigá Esusi chunumela ba'wíla, regá anigá owele:

—Akabá pala nolínara Elíasi re'kibumia gulusichi ye rió —anigá 'sile.

³⁷ 'Lige Esúsika a'wágame sinale, 'lige 'ma mukule.

³⁸ 'Lige yati chi'wale o'wékana re'kínaga alué wa'lú chiní pachá wa'lú re'obachi chujkúgame.

39 'Lige alué wa'lula sontalo napu ilile alé o'wemi napu Esusi chujkule, etesa se'wináriga mukuchi Esusi, tase napurigá uché jaré rió, anile:
—Bijchiá 'la Onorúgame Inolá nile ye rió.

40 Abiena jale jaré umugí e'negá mejkaka, alé ilile María Magalena, Magalena anilichi bejtégame, 'lige uché bilé María Santiago eyela 'lige José eyela (Santiago José bonila nile), 'lige uché bile mukí Salomé anilime.

41 Alué umugí Esusi gu'írome nílige napu'lige eyénachi Esusi ejiro Galilea. 'Lige uché jaré umugí jale alé, napu abiena moyénalige alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi Esusi 'yuga.

Jena ruwimela gatélirigo Esusi bilena ewarárigichi napuyeri wa'lú resó

42-43 Asale bilé rió José rewégame, Arimatea bejtégame we'ká riógachi. Alué rió 'lige uché jaré ralámuli e'wélala, alué ralámuli jurío nuleme nile. Alué rioka 'we a'lá najkílige napurigá yati sebámala raweli napurigá nulame nímala Onorúgame ralámuli alawálachi. 'Lige alemi ilile alué José etea me'liachi Esusi. 'Lige 'ma amulí chónachi rapakónala resíbilichi rawé,† alué José simile napu Pilato asale lisensia tánimia o'tomea alué Esusi gatemia, napugiti chonásaká 'ma resíbilichi nílgame.

44 'Lige Pilátoka lale: «'Macha mukúlepué.» 'Lige yati bayele alué wa'lula sontalo, 'lige rukele:

—¿Pala bijchiá mukule Esusi?

'Lige alué wa'lula sontáloka anele:

† 15:42-43 Alué ralámuli jurío níriká, abiena rawé aneme nile rukó, 'lige rawé abiénachigó.

—Ya 'ma mukule.

⁴⁵ 'Liko Pilato alieri akisá, Pilato yati 'la elile José napurigá o'tomela Esusi mukúgame,

⁴⁶ 'lige Joseka yati ralale bilé chiní rojsákame, 'lige re'kabusa alué Esusi gulusichi ujchárigame, alué chinite kabisa, o'tole gatemia 'mi alé ewarárigichi wejtosá rejtechi pachami, yóchika u'tá nile 'lige pachaka we'lé nile, 'lige 'yérale alé yochi bilé wa'lú chijtúligame rejte 'we bejtégame.

⁴⁷ 'Lige alué María Magalena anilime, 'lige alué María, José ('lige Santiago) eyela, 'we a'lá etea jale alé rekálíachi Esusi.

16

Jena ruwimela ku ajánaligo Esusi

¹ Rawé resíbilichi simírása, a'lige alué María Magalena anilime, 'lige uché bilé María Santiago (Akobo) eyela, 'lige Salomé, alué bakiá umugí ralale yowí rakala Esusi bo'ígichi mochiamia 'lige abiena ralale yowí rusurúgame 'we semá júkame alué Esusi ujchemia.

² 'Lige 'ma romíkichi,* be'á rayénali ma'chínachi, simíbale alué yowí 'we semá júkame ujchemia alué Esusi napu rekáliru Esusi,

³ 'lige anisia e'yénale alué bakiá umugí:

—¿Chieri 'la nejkúrimala alué wa'lú rejte se'wí ajchalichi alé yochi ajtígame?

⁴ Napu'lige sebasá alé yochi a'bemi, etele 'ma tabilé alé yochi ajtigó alué wa'lú rejte.

* **16:2** Alué ralámuli níriká, yanchi alí rapagasa chojkime nile resíbilime rawé. Yanchi rukó che'lébaga resíbilichi nile 'lige melénala rukachégame resíbilichi nile. Esusi ajánasa aniwínala neraga nile.

⁵ 'Lige mo'ile alé pachami ewarágichi alué bakiá umugí. 'Lige etele alé mo'isá bilé santo ánjeli re'malí wajtoná ajtígame. We'lí o'páchigime nile alué santo ánjeli 'we rojsákame o'pacha. 'Lige alué umugika 'we majale,

⁶ 'lige alué santo ánjelika anele:

—Tase majasi. Ne 'la machí Esusi 'yaga e'yéneo 'emi, alué Esusi napu Nasareno anilime nile, napu gulusichi ujchagá me'lílu. 'Ma ku ajánale, tabilé bo'í jena, aka e'nésibá jena napu rekáliru, 'ma tabilé néré.

⁷ Simíbaga 'lige anéwaká Pegro 'lige alué uché jaré Esusi 'yuga járome, Esusi 'ma simela bajchabé alé Galilea rewégichi ta'chó sébachi 'emi alemi, napurigá anílige ta'chó mukiá.† Alé Galilea etémala 'emi napurigá anílige bo'né Esusi.

⁸ 'Liko alué umugí júmaka buyásele 'áwalisia majaga, 'lige tabilé 'wesi ruyeke boichimi e'yénaga majaga.‡

(Jaré osilí osirúgime 'we 'ya nerúgame pe jena suwéname ju. 'Lige jaré osilí osirúgime abé we'ká osirúgime ju, napu ma'chíname ju abé re'légana.)

Jena ruwimela María napu Magalena anilichi bejtégame nile etéligo Esusi

⁹ Napu'lige ku ajánasa Esusi, María Magalena napu Magalena bejtégame nile, alué bajchá etele alué Esusi be'á be'lí napu'lige chojkichi tarali (romíkichi). Abé 'yabé Esusi buyánilige gichao remónisi u'kuchípala alawá alaké mukichi.

† 16:7 E'nesi San Marcos 14.28. ‡ 16:8 Alué rió Mateo osale bo'né nila líbrochi napu anime ju alué umugí 'we ra'sálagá e'yénaligo.

¹⁰ Alué mukika simile ruyemia alué uché jarela napu nile Esusi 'yuga járome napu 'we seweka mochile nalá bijí. Ruyeles Esusi 'ma ku ajánaligo.

¹¹ Akisá alué Esusi 'yuga járome, tabilé bijchígale.

Jena ruwimela oká ralámuli etéligo Esusi

¹² A'kinana, boichimi e'yénale oká ralámuli napu 'we a'lá niraga eteme nílige 'yabé ta'chó mukuchi Esusi. Alemi boichimi ma'chínale Esusi napuyeri pe apiépiri rió 'lige alué oká rioka tabilé machile.

¹³ Napu'lige 'ma 'la machisá pe Esusi níligo, ku ro'ile 'lige ku sébaga ruyeles alué uché jarela Esusi 'yuga járome, 'lige alueka tabilé bijchígale.

Jena ruwimela makué bilé Esusi 'yuga járome Esusi etéligo

¹⁴ A'kinana alué makué bilé rió Esusi 'yuga járome go'yá mochile, 'lige alemi ma'chiná ilíbale Esusi napu'lige go'yá mochígichi mésachi. 'Lige Esusi a'wágame ne'óchale alué makué bilé rió tabilé bijchígiligame ku ajánaligo Esusi, napu'lige regá anésiga abé 'yabé uché jaré ralámulite: «Eteru ramué Esusi, ku ajánale.»

¹⁵ 'Lige anele Esusi alué makué bilé Esusi 'yuga járome:

—Bochígimi gawichí simárowaká alué 'we a'lala ra'íchili benírisia suwábaga ralámuli.

¹⁶ Ralámuli napu ekí 'la bijchígame ju Onorúgame nila ra'íchili 'lige napu a're alué chátiri bowé

'lige napu cha'pí alué 'we a'lala bowé,§ alueka napu'lige mukusá tabilé resí ikimela, alué alawálaka 'pa rewagachi moinámala mukusá. 'Lige suwábaga napu ekí tabilé bijchigi napu aní alué Onorúgame nila ra'íchili, alueka 'we resí ikimela, 'légana na'ichí mo'ibámala.

¹⁷ Napu ekí 'la bijchigi napu aní Onorúgame nila ra'íchili, ne 'yámala a'walí napurigá 'la buinámala remónisi u'kuchípala alawala ralámulichi pachágana mochígame. 'Lige 'la gainámala se'nú ra'íchili ra'icha yati neraga,

¹⁸ cha'pimela sinowí 'we oporúgime* 'lige tabilé che ikimela alué oyérame, 'lige bajisa bilé tábiri sowé tabilé che ikimela, 'lige sekate nochasa bilé nayume, yati sa'wimela.

Jena ruwimela ku rewagachi moyénaligo Esusi

¹⁹ Napu'lige alué Esusi suwénasa ra'icha alué 'yuga járome si, Onorúgame rewagachi o'tole Esusi. Alé sebasa, wajtoná asíbale Onorúgame ajtígichi.

²⁰ Esusi 'yuga járomeka e'yénale bochígimi gawichí ralámuli benírisia Onorúgame nila ra'íchili rejcholi. 'Lige Esusi Alawala gu'írile alué Esusi bo'né 'yuga járome napurigá 'la sa'wámala nayúkame napurigá 'la oyéramala alué Onorúgame nila ra'íchili rejcholi 'lige aminami napurigá 'la bijchígimala 'la wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.

§ **16:16** Marko osale alué osilí rewarálime. Alué ra'íchili rewarálime i'sínimi tabilé aniname ju ba'wichí bajkigá rewarálime, abiena aniname ju napu'lige a'resa alué chátiri bowé 'lige cha'pisá alué 'we a'lala bowé. E'nesi glosario «bautismo». * **16:18** Alé Israeli tabilé 'tégame ju alué sayawi, abiénachigo nerúgame júkó sinowí 'we o'parúgime.

Pe ikí kápá ye ra'íchili. Wa'lú cheliérabá.

Onorúgame nila ra'ichali
New Testament in Tarahumara, Western
(MX:tac:Tarahumara, Western)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tarahumara, Western

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tarahumara Baja [tac], Mexico

Copyright Information

©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2008

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tarahumara, Western

©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2008

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
5abd0d10-18f8-5f78-aab1-438647421555